

OTDK- DOLGOZAT

Horváth Adrienn

2013

Szupranacionális társasági formák kialakulása és működése az Európai
Unióban

The evolution and operation of the supranational company forms in the
European Union

HORVÁTH ADRIENN

Kézirat lezárva: 2012.12.18.

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ.....	1
1. A TÁRSASÁGI JOG TÖRTÉNETE	2
1.1. ÓKORI ELŐZMÉNYEK	2
1.1.1. Az ókori kelet emlékei.....	2
1.1.2. Római jogi hagyományok.....	4
1.2. TÁRSASÁGI JOG A KÖZÉPKORBAN	6
1.3. ÚJKORI JOGFEJLŐDÉS, ÉS A KODIFIKÁCIÓK KORA	8
1.3.1. A részvénytársasági jog kezdetei.....	8
1.3.2. A legjelentősebb európai kodifikációk a kereskedelmi jog területén	9
2. A TÁRSASÁGI JOG FEJLŐDÉSE AZ EURÓPAI UNIÓBAN	12
2.1. MODERN KORI JOGFEJLŐDÉS EURÓPÁBAN.....	12
2.2. AZ EURÓPAI UNIÓ LÉTREJÖTTE, ÉS HATÁSA A JOGÉLETBEN	13
2.3. A TÁRSASÁGI JOG HARMONIZÁCIÓJA AZ EURÓPAI UNIÓBAN	17
2.3.1. A jogharmonizáció jelentősége	17
2.3.2. A jogharmonizáció alapja és eszköze – a Római Szerződés	17
2.3.3. A jogharmonizáció további eszközei – társasági jogi irányelvek.....	20
2.4. A HARMONIZÁCIÓS TÖREKVÉSEK EREDMÉNYE – EGYSÉGES EURÓPAI TÁRSASÁGI JOG?	21
3. A SZUPRANACIONÁLIS MODELLEK GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE	24
3.1. A SZUPRANACIONÁLIS FORMÁK ELTERJEDTSÉGE AZ EURÓPAI UNIÓBAN	24
3.2. A SZUPRANACIONÁLIS TÁRSASÁGI FORMÁK ELTERJEDTSÉGE MAGYARORSZÁGON	26
4. AZ EGYES SZUPRANACIONÁLIS TÁRSASÁGI FORMÁK JELLEMZÉSE	31
4.1. AZ EURÓPAI GAZDASÁGI EGYESÜLÉS.....	31
4.1.1. Az európai gazdasági egyesülés kialakulása, előzményei.....	31
4.1.2. Az európai gazdasági egyesülés céljai.....	31
4.1.3. Az európai gazdasági egyesülés tagsági viszonyának sajátosságai és az alapítás folyamata ³²	
4.1.4. A társaság működésére vonatkozó általános szabályok	33
4.1.5. A megszűnés esetei.....	34
4.1.6. Az európai gazdasági egyesülés szabályaihoz kapcsolódó jogeset	35
4.1.7. Értékelés	36
4.2. AZ EURÓPAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG	37
4.2.1. Kialakulása	37
4.2.2. Általános jellemzők és alapítás	38

4.2.3	Működése és szervezeti felépítése.....	40
4.2.4	Megszűnésének esetei	41
4.2.5	A szabályozáshoz kapcsolódó jogeset.....	41
4.2.6	Értékelés	42
4.3	AZ EURÓPAI SZÖVETKEZET	45
4.3.1	Az európai szövetkezet kialakulása.....	45
4.3.2	Az alapítás folyamata	46
4.3.3	A tagsági viszony sajátosságai	48
4.3.4	Az európai szövetkezet szervezeti felépítése, és működése	48
4.3.5	A társaság megszűnésének esetei	49
4.3.6	Jogeset az európai szövetkezet szabályozása kapcsán.....	50
4.3.7	Értékelés	51
4.4	EGY TERVEZETT SZUPRANACIONÁLIS FORMÁRÓL	52
5.	ÖSSZEGZŐ ÉRTÉKELÉS	53
	IRODALOMJEGYZÉK.....	58

Ábrák jegyzéke

- 1. ábra: Az európai részvénytársaságok bejegyzésének alakulása 2004 és 2008 között 25
- 2. ábra: A külföldi érdekeltségű vállalatok saját tőkéje tulajdonosi összetétel szerint (2004) 29
- 3. ábra: A külföldi érdekeltségű vállalatok saját tőkéje tulajdonosi összetétel szerint (2008) 29

Képek jegyzéke

- 1. kép: Az Európai Unió tagjai napjainkban 15
- 2. kép: A szupranacionális társaságok térbeli eloszlása Magyarországon (2012)..... 28

Táblázatok jegyzéke

- 1. táblázat: Szupranacionális társaságok száma Magyarországon (2012) 27

ELŐSZÓ

Dolgozatom témája a szupranacionális társasági formák kialakulása és működése az Európai Unióban. Munkám során az említett társasági formák létrejöttének és működésének jogi aspektusait vizsgáltam. A témaválasztásomat nagymértékben személyes érdeklődésem motiválta. Korábbi munkáim során kimerítően foglalkoztam az Európai Unióval kapcsolatosan jogi, elsősorban adózási kérdésekkel. Véleményem szerint az európai integráció kapcsán számtalan izgalmas, megválaszolásra váró kérdés merülhet fel. Ezek a kérdések elsődlegesen a tagállamok közötti jogharmonizációt érintően tehetők fel, hiszen a közös európai piac hatékony működéséhez elengedhetetlen az egyes országok gazdasági életét szabályozó jogi keretek összehangolása. Figyelembe véve az Európai Unió tagjainak viszonylag magas számát, és az ebből adódóan felmerülő érdekellentéteket, a jogi harmonizáció fontossága vitathatatlaná válik. Véleményem szerint a jogszabályok összehangolásának csúcspontjaként, és egyben talán a közös piac eszméjének kiteljesedéseként is tekinthetünk az Unióban létrehozott szupranacionális társaságokra. Felmerülhet bennünk ugyanakkor, hogy ezen összetett társasági formák szabályozása mennyire lehet hatékony, mennyire segíti elő a közös piac működését, továbbá, hogy vannak-e a szabályozásnak hiányosságai, és ha igen, azok milyen területen jelentkeznek, és hogyan lennének megoldhatóak.

A dolgozatomban – egy rövid, és a téma megalapozásához nélkülözhetetlen történeti áttekintést követően – a fenti kérdésekre keresem a választ. Reményeim szerint a munkám alapján átfogó elemzést adhatok a társasági jogi harmonizációról a szupranacionális társaságokat illetően, így annak irányát, céljait, és eszközeit értékelni tudom, valamint a további fejlődés lehetőségeire vonatkozóan saját javaslataimat is meg tudom alapozni.

1. A TÁRSASÁGI JOG TÖRTÉNETE

1.1. ÓKORI ELŐZMÉNYEK

A modern társasági jog megjelenése a XIX. századi kodifikációk idejére tehető, a törvénykönyvekben rögzített szabályozás azonban nem volt előzmény nélküli. Ebben a fejezetben szeretném röviden áttekinteni azt a történelmi folyamatot, amelyben a társasági jog előzményeinek tekinthető intézmények kialakultak.

Mivel az ókori állam- és jogrendszereket nagymértékben meghatározta az adott állam gazdaságának fejlettségi szintje, kereskedelmének mélysége, valamint a hiedelemvilága, az összehasonlítás véleményem szerint nem vezet eredményre. Ezért az egyiptomi, babiloni és görög előzményeket röviden, leíró jelleggel ismertetem, nagyobb terjedelemben, és részletesebben foglalkozom viszont a római jogi előzményekkel, elsősorban a *societas* sajátosságaival, hiszen ez az intézmény a középkorban is meghatározó volt.

1.1.1. Az ókori kelet emlékei

Az ókori Egyiptomból származó források vizsgálata során megállapítható, hogy nevesített társasági szerződések nem léteztek ugyan, de azokhoz hasonló tartós jogviszonyok felfedezhetőek voltak. Ezek elsősorban közös tulajdonból eredtek, például amikor több ember fizette ki egy temetés költségeit, vagy többen együtt vásároltak haszonállatokat. Ezekben az esetekben, mivel a természetes gyümölcsökhöz hasonlóan a közös gazdálkodás vagy állattartás hasznait és veszteségeit is valószínűleg megosztották egymás között a felek, lényegében társaság jött létre. A fenti példákhoz hasonlóan rokon vonásokat mutatott a társasági jogviszonnyal a bérlet, az adóbeszedés, és a tengeri kölcsön is. A legrégebbi, ismert egyiptomi szerződés Kre. 515-ből származik, és egy közös vállalkozás létét bizonyítja. A szerződés lényege az volt, hogy az egyik fél termelésre átadta a földterületét, amit a másik fél saját vetőmaggal volt köteles bevetni, majd a termést egyenlő arányban osztották el. A megállapodásból kiderül tehát, hogy mindkét fél befektetett, a termés learatásáig közösen történt a kárveszély viselése, és mindketten érdekeltek voltak abban, hogy az ügylet nyereségesen végződjön, hiszen a hasznokat és az esetleges károkat is egyenlően osztották el egymás között (Sándor 2005: 27-33).

Az ókori Babilon kereskedelmi szabályozása sokkal fejlettebb, mélyrehatóbb volt, mint az egyiptomi. Ennek oka, hogy Babilóniában a mezőgazdaság mellett a kereskedelem volt a gazdaság másik meghatározó ágazata. A sokszínű, és a gyakran eltérő kultúrával rendelkező országokkal kötött kereskedelmi megállapodásoknak köszönhető, hogy a pénzgazdálkodás is dinamikusan fejlődött az államban. Az óbabiloni szövegekben a ennek köszönhetően gyakran találkozhatunk a *tappútum*, vagyis társaság, közösség kifejezéssel. Ennek két formáját ismerték: a pénz- vagy ezüstközösséget, és a földközösséget. A *társaság* itt lényegében egy speciális kölcsönszerződés volt, és megvalósulásának feltételét az adott dolog átadása jelentette, tehát reálszerződés volt. Az adós az átadott dolgon tulajdont szerzett, ha több adós volt, akkor pedig egyetemlegesen feleltek a kölcsön visszafizetéséért. Ezeknek a társasági szerződéseknek mindig valamilyen gazdasági célja volt: főleg gabona- és aranykereskedelemre irányultak a megállapodások. A babiloni jogforrások közül talán a legjobban ismert Hammurapi- kódexben is találunk a társaságokra, és a kereskedelmi tevékenységre vonatkozó szabályokat, de ezek értelmezése máig vitatott a kutatók között. A legvalószínűbb lehetőség az, hogy a gyűjteményben leírt esetben a társasági jogviszony sajátosságai keveredtek a modern ügynöki, illetve eladási bizomány jellegzetességeivel (Sándor 2005: 33-40).

Az ókori görög városállamok gazdaságát földrajzi helyzetükből adódóan a kereskedelem határozta meg, hiszen az itt lakóknak földművelésre csak korlátozottan volt lehetőségük. Kezdetben a cserekereskedelem, és a „belföldi”, vagyis a városállamok közötti kereskedelem volt meghatározó, majd fokozatosan növekedett a tengeri kereskedelem fontossága is. A kereskedelem fejlődését befolyásolta a közfelfogás is, hiszen Spártában például tilos volt a spártai állampolgároknak kereskedni, és a külföldi kereskedők is csak szigorú feltételeknek eleget téve folytathatták tevékenységüket. Ezzel szemben Athénban, főleg a szolóni hagyományokra építve virágzott a szabadkereskedelem, és az egyesülési szabadságot sem korlátozták. Mivel Athén egyre jelentősebb szerepet töltött be a kereskedelemben, a városállam jogrendszere, a szabályok anyaga is egyre jobban illeszkedett a társadalmi igényekhez. A személyek szabadon egyesülhettek, akár gazdasági, kereskedelmi, vagy vallási céllal is (Sándor 2005: 45-49).

A legelső szövetségeket a tengeri utak veszélyei hívták életre. A korabeli hajózási és navigációs technikákkal a tengeri utazás és áruszállítás számtalan veszély forrása volt, így a kockázatok megosztásának lehetősége tette vonzóvá az egyesülést. Társaságokat egyébként szabadon lehetett alapítani, a törvényellenes cél tilalmán kívül nem volt más

megkötés. A szerződés elemeit a felek szabadon határozhatták meg, és bár nem volt az érvényesség feltétele, legtöbbször írásban rögzítették a megállapodást. A nyereségek és veszteségek megosztása a társak vagyoni betétjéhez igazodott, és általában minden tag jogosult volt a társaság külső képviselőjére arra tekintettel, hogy ha képviselőként kárt okozott a társaságnak, azért felelősségre lehetett vonni. Az ókori görög kereskedelmi intézmények közül érdemes még kiemelni a tengeri kölcsönt, hiszen ez tovább élt a római jogban, és sok tekintetben a középkori *commenda* előzménye is. A tengeri kölcsön visszafizetése érdekében a felek mindig valamilyen biztosítékot adtak (például a hajó, vagy a rakomány), és a kamatokat előre rögzítették. Ha a hajó az út során tönkre ment, az adós mentesült a fizetési kötelezettsége alól, de ha épségben visszatért, a rakomány a felek közötti elszámolásig a kölcsönadóhoz került biztosítékként. A távolsági kereskedelemben jelentős szerepe volt még a kereskedelmi megbízottaknak (*proxenos*), akik a kereskedő lakóhelyétől távol lévő városokban intézték annak ügyeit (Sándor 2005: 49-55).

1.1.2. Római jogi hagyományok

Az ókori rómaiak kereskedelemről vallott nézeteit alapjában határozta meg az, hogy a római nép eredetileg elsősorban földművelő nép volt. Ennek megfelelően a rómaiak a kereskedőkkel szemben bizalmatlanok voltak, bizonyos megvetéssel viszonyultak hozzájuk. Ez fokozottan igaz volt a külföldi, főleg a görög kereskedők esetén, akikről a források több helyen is megjegyzik, hogy nem voltak becsületesek. A fejlődő gazdasági viszonyoknak köszönhetően a nagykereskedőket egyre inkább elismerték, bár a földbirtokosokéhoz hasonló elismerést soha nem élvezhettek. A kiskereskedőket és a kézműveseket soha nem tekintették teljes jogú polgárnak az ókori Rómában. Annak ellenére, hogy a gazdagság fő forrása még a klasszikus korban sem a kereskedelem volt, nem szabad elfelejteni, hogy a rómaiak már az archaikus időkben is foglalkoztak kereskedelemmel (Földi 1997: 29-31). Ennek ékes bizonyítéka a *ius commercii*, vagyis a vagyonjogi jogképesség, amely csak a római polgárokat illette meg, kiterjesztésére pedig csak kivételes esetekben került sor. A vagyonjogi jogképesség a római polgár magánjogi jogosultságainak egyike volt, melynek értelmében a polgár képes volt római (civiljogi) tulajdon szerzésére, és jogosult volt az ősi civiljogi ügyletek, pl. *mancipatiók* létrehozására (Földi-Hamza 2011: 208).

A kereskedelem nyújtotta előnyöket látva a rómaiak fokozatosan felülkerekedtek előítéleteiken, és a kereskedőknek egyre több jogot biztosítottak. Kre. 242-ben például

létrehozták a *praetor peregrinus* intézményét. Az ő jogképző tevékenységüknek köszönhető, hogy a kereskedelem fejlődéséhez szükséges jogszabályok és jogintézmények létrejöttek. A preklasszikus korban a társadalmi tudat is egyre elnézőbb volt a kereskedők megítélésekor, a császárkorban pedig a városok ellátásáért felelős kereskedők már bizonyos kiváltságokat is élveztek (Földi 1997: 32).

Annak ellenére, hogy a kereskedelmi viszonyok egyre fejlettebbé váltak, és a kereskedők rétege is kialakult, a tételes kereskedelmi jog kialakulása elmaradt az ókori Rómában. Ennek okát a szakirodalomban három tényezőre vezetik vissza. Egyrészt, a kereskedelem miatti igények a polgárok és a peregrinusok közötti jogviszonyok dimenziójában, valamint a foglalkozási rétegekkel kapcsolatban merültek fel. Másrészt, a kereskedői réteg heterogenitása is hozzájárult e jelenséghez, hiszen a differenciált rétegen belül a vagyonos nagykereskedők, a kiskereskedők, a lovagi és libertinus származásúak között jelentős különbségtételek voltak, így a réteg fogalmi azonosságát nem ismerték fel. Harmadrészt pedig a római jogra jellemző absztrakciós törekvések, és a gazdasági fogalmak hiánya miatt nem alakult ki az egységes kereskedelmi jog a római jogon belül (Földi 1997: 19-20).

Léteztek azonban olyan speciális jogszabályok, és jogintézmények az ókori Rómában, amelyekben a modern társasági jog csírái felfedezhetők. A jogi személyek mindkét alaptípusának – jogképességgel rendelkező személyegyesülések és jogképességgel rendelkező vagyontömegek – előképei is megtalálhatók az antik római szabályokban. Fontos azonban leszögezni, hogy a rómaiaknál nem a mai, elvont értelemben vett jogi személy volt a jogalany, hanem a jogi személy, mint testület mindenkori tagjainak összessége. A jogképességgel felruházott személyegyesüléseket általában *universitas*nak nevezték, de a *corpus* és a *collegium* elnevezés is használatos volt egyes, speciális egyesületek elnevezésére. Az egyesületek alapítása kezdetben nem volt engedélyhez kötve, később, Augustus idején azonban szigorodtak a szabályok. Amellett, hogy egyesületet továbbra is csak megengedett célra lehetett létrehozni, minden olyan egyesület létesítéséhez, amelynek működése a taggyűlés összehívásával járt, a szenátus engedélye kellett. Az egyesület működéséhez szükséges ügyintéző szerveket, valamint a tagsági viszonyt is az alapszabály határozta meg, és mivel az egyesület formailag cselekvőképtelen volt, helyette mindig képviselők jártak el. A jogalanyisággal felruházott vagyontömegek kialakulásának kezdetei az V- VI. századra vezethetők vissza. Ekkortól volt jellemző, hogy végrendelet útján egy adott vagyontömeget valamilyen kegyes cél

ellátására rendelték, és a vagyont működtető szervezetet is meghatározták. Bár az intézmény szabályozását nem dolgozták ki részletesen a római jogban, szabályai a modern alapítványnak feleltethetők meg (Földi-Hamza 2011: 230-235).

A római jog egyik legjelentősebb intézménye a *societas* volt, amely a modern személyegyesítő konstrukciókhoz a legközelebb állt. Fontos előre bocsátani vele kapcsolatban, hogy csupán szerződéses alakzat volt, vagyis a társasági szerződésnek harmadik fél irányában nem volt joghatása (Sándor 2005: 63). A *societas* személyek szövetezése volt, megengedett vagyoni célra. Létrehozása pusztán megegyezéssel létrejövő, ún. konszenzuál szerződéssel történt. A társaságot az különítette el a többi szerződéstől hogy itt a felek magatartása és érdekei egyirányúak, míg a többi szerződéstípusnál általában ellentétesek voltak. A többi konszenzuál szerződés esetén a felek egyetértése csak a szerződés megkötésekor szükséges, a *societas* esetén viszont tartós egyetértés kellett a felek között. Attól függően, hogy a mi volt a társaság célja, az felölelhetette a felek teljes vagyonát, vonatkozhatott egy adott tevékenység közös folytatására, vagy egyetlen ügylet közös lebonyolítására is. A társaság alapításához a tagok vagyoni hozzájárulására volt szükség. Ha a felek ellenkező módon nem állapodtak meg, a vagyoni hozzájárulás mértéke egyenlő volt. Ebből következően a tagok a nyereségekből és veszteségekből is egyenlően részesedhettek, de itt is volt lehetőség eltérő megállapodásra. Fontos szabály volt az ún. orozslános társaság, vagy *societas leonina* tilalma, vagyis nem lehetett azt kikötni a társasági szerződésben, hogy az egyik fél csak a veszteségekben osztozik. A társaság több okból szűnhetett meg - ez lehetett személyi, vagy vagyoni ok, de történhetett a felek akaratából, vagy jogi cselekmény alapján is (Földi-Hamza 2011: 533-539).

1.2. TÁRSASÁGI JOG A KÖZÉPKORBAN

A középkor két egyetemes jogrendszere, vagyis az egyházjog és a római jog alkották a közös európai jog (*ius commune*) alapját. A két jogrendszer összetartozását az „*ecclesia vivit lege Romana*” elve alapozta meg, vagyis az, hogy az egyház a római jog szerint élt. A gondolat értelmét az adja meg, hogy a IV-V. században, Római Birodalom összeomlásakor is az egyház volt az egység, az eredeti közösség letéteményese. Ennek megfelelően hitvallását, vagyis a Birodalom újraegyesítését azzal fejezhette ki leginkább, ha a római joghoz ragaszkodik. Így a kánonjogba számos római jogi intézmény került át,

és később az egyháziak tudatosan nyúltak vissza a római jogi megoldásokhoz. (Ruszoly 2002: 57-58).

A fentiek tükrében nem meglepő, hogy a római jogi hagyományok a kereskedelmi intézmények fejlődését is meghatározták. Tovább élt, és jelentős szerepet játszott a *societas*, melynek két formáját ismerték ekkor: a *societas universalist*, illetve a *societas particularist*. Ezek között az alapvető különbséget a tagok vagyonának a társaságba való bevitele jelentette, előbbi formában ugyanis a tagok teljes magánvagyonukat a társaság rendelkezésére bocsátották, míg utóbbinál a vagyoni hozzájárulás mértéke előre meghatározott volt. Alapesetben a társaság formátlan konszenzuálszerződéssel jött létre, de a helyi jogok egyéb feltételt is megállapíthattak, például a francia területeken közjegyzői aktus kellett az érvényes alapításhoz. A társaság nevében az arra jogosult képviselő járhatott el. A tartozásokért a tagoknak részesedésük arányában kellett helytállni. A társaság megszűnt valamely tag halálával vagy megfelelő indok alapján fel is lehetett mondani a társasági szerződést (Sándor 2005: 80- 83).

A szakirodalomban megoszlanak a vélemények arról, hogy a *commenda* intézménye a római jogi tengeri kölcsönre vezethető-e vissza, vagy iszlám eredetű. Minden esetre egy, a középkorban igen elterjedt vállalkozási formáról van szó, amelynek jelentőségét az adta, hogy ismerte a korlátolt tagi felelősséget. A *commenda* lényege az volt, hogy a tőkéstárs árut vagy pénzt adott a kereskedőnek a vállalkozás folytatásához, és ilyenkor a kereskedő a tőkéstárs nevében, annak tőkéjével, és annak kockázatára folytatta a tevékenységet. Európa szerte több változata jött létre a formának, és a betéti társaságok mellett a csendes társaságok kialakulásában is fontos szerepet játszott (Sándor 2005: 84-86).

A középkori kereskedelmi életben meghatározó szerepe volt még a városoknak és a céheknek is. A városok ugyanis nem csak társadalmi és gazdasági szempontból különböztek el, hanem jogilag is, kiváltságaik révén. A városok privilégiumait általában az adott ország királyai vagy császárai, ritkábban tartományi vezetői határozták meg, és ez által a város, és lakói jogállását is definiálták. A városi jogkönyvek gyűjtötték össze az adott város kiváltságait, statútumait, és a szokásjogot. A leggyakoribb városi kiváltságok a kereskedelemhez kapcsolódtak, ilyen volt például a vásártartás vagy az árumegállítás joga is. A városokon belül is kiemelt szerepe volt a céheknek, amelyben az egyes foglalkozások képviselői tömörültek, sajátos belső szabályoknak megfelelően (Ruszoly 2002: 42-46).

1.3. ÚJKORI JOGFEJLŐDÉS, ÉS A KODIFIKÁCIÓK KORA

A fenti alfejezetből kiderül, hogy a középkor volt az időszak, amikor a kereskedelmi jog egyértelműen elkülönült a magánjogtól, a kereskedők, mint külön „rend” jogaként. Ez a különválás a kodifikációk idején állandósult, és a legtöbb esetben a kereskedelmi jog a polgári jogon kívül rekedt (Ruszoly 2002: 364).

1.3.1. A részvénytársasági jog kezdetei

A nagy földrajzi felfedezések nyomán kibontakozó fejlett kereskedelem, és az Európán belüli gazdasági fellendülés hatására kialakult, és egyre elterjedtebbé vált az a megoldás, hogy a kereskedelmet folytató személyek tőkeigényét külső befektetők biztosították. Ennek megfelelően az egyes feladatok elkülönítésére is sor került, és lehetővé vált a magas szintű szakmai hozzáértést igénylő, de tőkeigényes tevékenységek folytatása. A hosszabb tengeri utak, és később, az ipari forradalom idején a modern gyárak, vállalkozások létrehozása is egyre jelentősebb tőkét igényelt, így a magasabb profit elérése érdekében gyakorivá vált a tőkeegyesítő társaságok, elsősorban a részvénytársaságok alapítása. Ezeknél a társaságoknál különült el először egyértelműen a tulajdonosi és az operatív szerep, az idő előre haladtával pedig a felügyeleti kérdésekre is kifinomult válaszok születtek (Sándor 2005: 107- 109).

A jogi szakirodalomban általánosan elfogadott az a nézet, hogy a részvénytársasági jog, és így a társasági jog fejlődése a XVII. században kezdődött el. A mai részvénytársaságok legkorábbi előképét a kereskedelmi társaságok, például a holland Kelet- Indiai Társaság jelentették. Ilyen társaságok alakultak még a korabeli Németalföld, Anglia és Franciaország területén is. Ezeket általában uralkodói rendeletekkel hozták létre, és privilégiumokat élveztek. A társaságokra vonatkozó szabályok sok hasonlóságot mutattak ugyan, de a három fő jogterület – a római jogi, a német, ill. az angol/amerikai – már ekkor jól elkülöníthető volt. Az első két terület a következő alfejezetben részletesen bemutatott Code de Commerce hatása alatt állt, de az angolszász világban merőben más fejlődési úttal találkozunk (Sándor 2005: 123- 125).

1.3.2. A legjelentősebb európai kodifikációk a kereskedelmi jog területén

Franciaországban 1629-ben tették kötelezővé a kereskedőknek azt, hogy társaságokban tömörüljenek. A társaságok alapvető szabályait mindig az alapító okiratok rendezték. 1673-ban XIV. Lajos két rendeletet adott ki, amelyek a szárazföldi, illetve a tengeri kereskedelmet szabályozták (*Ordonnance du commerce, ill. Ordonnance de la marine*). Ezek rendelkeztek a kereskedelmi társaságokról, első sorban az egyszerű betéti társaságról. A részvénytársaságokról sem ekkor, sem a forradalom idején nem készültek átfogó szabályok. 1801-ben, tehát Napóleon idején állt fel az a bizottság, melynek feladata a francia kereskedelmi törvénykönyv, a *Code de Commerce* megalkotása volt. A törvénykönyv 1808-ban lépett hatályba, és számos európai országban, így Olaszországban, Spanyolországban, Belgiumban és Luxemburgban is éreztette hatását. Érdemes még azt is megemlíteni, hogy a franciák esetében a kereskedelmi jog kodifikációja és a polgári jog kodifikációja egybeesett. Így fordulhatott elő az, hogy az egyes társasági formákat a Code Civil, vagyis a polgári törvénykönyv szabályozott, másokat a Code de Commerce, míg megint más társaságokra külön törvényi rendelkezések voltak hatályban. Témánk szempontjából a legérdekesebb a részvénytársaságok szabályozása, melyet a Code de Commerce tartalmazott. Eszerint a társaság alapításához állami beleegyezés kellett. A részvényesek képviselőt megbízottak látták el, és ismerték a bemutatóra szóló, valamint a névre szóló részvényt is. A részvényesek felelőssége mindig vagyoni betétjükhöz igazodott (Nótári 2011: 18- 21).

Német területen az 1794-es Allgemeines Landrecht szabályozta először a kereskedelmi társaságokat. Érdekes lehet, hogy a franciákkal ellentétben a német területeken csak több évtizeddel a kereskedelmi törvény után készült el a polgári törvénykönyv, a BGB. Hasonló azonban a francia megoldáshoz az, hogy a kereskedelmi törvény mellett a polgári törvénykönyv és egyéb törvények szabályozták az egyes társaságokat. Több éves előkészítő munka után 1861-ben lépett érvénybe az ADHGB, amelyen érezhető a Code de Commerce hatása. Ez a törvénykönyv a kereskedelmi társaságok közé sorolja a részvénytársaságot, ismeri továbbá a közkereseti társaságot, a betéti társaságot, a betéti részvénytársaságot és a csendes társaságot. Az imént ismertetett francia megoldásokhoz hasonlóan itt is állami bejegyzéssel lehetett részvénytársaságot alapítani, és a részvényesek felelőssége a részvényük értékéhez igazodott. Ugyanakkor a társaság szervezeti felépítésére, és különösen a felügyelő bizottságra vonatkozóan részletesebb szabályok kerültek meghatározásra (Nótári 2011: 21-25).

Anglia esetében, mint arra már korábban is utaltam, más típusú fejlődés ment végbe. A XVII. századi angol jogban a jogi személyiséggel rendelkező társaságokat vagy az uralkodó hozta létre rendeleti úton, vagy a parlament törvénnyel, vagy a társaság tagjai bizonyos törvényi feltételek betartásával. A legjelentősebb eltérés a típusok között abban rejlett, hogy az uralkodó megadta-e a jogi személyiség alapításához szükséges engedélyt, vagy nem. Az első két esetben nyilvánvalóan megkapták a társaságok az uralkodó hozzájárulását a jogi személy alapításához, utóbbi esetben azonban ez nem volt automatikus. Abban az esetben, ha egy társaság nem kapta meg az engedélyt, akkor magánjogi társaságnak minősült, és így, bár a kereskedelmi életben ugyanazokat a funkciókat töltötte be, mint jogi személyiséggel rendelkező társai, ügyleti- és perképessége körülményesebb legitimációja miatt gyakran szenvedett hátrányt. A részvénytársaságok esetén a részvényesek alapesetben nem voltak felelősek a társaság kötelezettségeiért, az alapszabályban lehetett olyan kitétel, amely szükség esetén vagyoni hozzájárulást írt elő a feleknek. Mivel a gazdasági élet fellendült, a részvénytársasági forma egyre népszerűbb lett a szigetországban. Egyre jelentősebb problémát okozott azonban, hogy a spekulánsok felismerték, és egyre jobban kihasználták a részvénytársaságokkal kapcsolatos jogi szabályok hiányosságait. Nem voltak ugyanis egyértelműen elkülönítve a jogi személyiséggel rendelkező és nem rendelkező társaságok, illetve az egyes társaságok által folytatható tevékenységek körét sem definiálták pontosan. További probléma volt az üzleti könyvek rendszertelen vezetése, illetve az, hogy a végelszámolás alatt álló cégekkel szembeni követelések érvényesítése is nehézkes volt. Ezekre a problémákra jelentett volna megoldást az 1719-es *Bubble Act*. A törvényhozók célja az volt, hogy a be nem jegyzett társaságok illegálissá nyilvánításával visszaszorítsák a visszaéléseket, és a személyes felelősség hangsúlyozásával az alapítókat és a brókereket a rendelkezés betartására sarkallják. A túl szigorúra sikerült törvény azonban éppen az ellenkező hatást érte el: virágoztak a bejegyzetlen társaságok, és 1825-ben a parlament hatályon kívül is helyezte a rendelkezést. A részvénytársaságok továbbra is jogi személyiség nélkül működtek, egészen az 1844-es *Joint Stock Companies Act* elfogadásáig, amely engedélyezte a részvénytársaságok alapítását, de az érvényesség feltételévé tette a nyilvántartásokba való bejegyzést. Jelentős probléma maradt az, hogy a társaság tagjai továbbra is korlátlanul feleltek a társaság tartozásaiért. Erre csak 1855-ben született megoldás a *Limited Liability Act* formájában, amely a részvényesek felelősségét a részvényük névértékében korlátozta. Emellett számos részletszabályt tartalmazott, és lényegében ez foglalta össze a részvénytársasági jogot. Az 1860-as években születtek

további módosítások, és kiegészítések, például az igazgatók és menedzserek társasággal szembeni felelőssége kapcsán, és 1862-ben elfogadták a nagy jelentőségű *Companies Act*-et. 1908-ban megszületett Angliában az első modern társasági törvény, a *Companies Consolidation Act*, amely megerősítette és összefoglalta a korábbi törvényeket (Sándor 2005: 189- 193). Fontos tehát kiemelni, hogy Angliában sem polgári, sem kereskedelmi törvénykönyvek nem születtek ebben az időszakban.

Ebben a fejezetben tehát az európai társasági jog kialakulásához vezető folyamat legfontosabb állomásai kaptak helyet. Megállapítható, hogy az európai társasági jogban ma is megfigyelhető regionális különbségek egészen a XVI-XVII. századi hagyományokban gyökereznek. Emellett ismét fontosnak tartom kiemelni, hogy az egyes korszakok gazdasági háttere jelentősen meghatározza az adott kor jogi jellemzőit, hiszen a jog alapvető feladata véleményem szerint az, hogy az egyes gazdaságok működéséhez stabil, kiszámítható, ugyanakkor rugalmasan alakítható keretrendszert biztosítson. Ezzel van összhangban, hogy a részvénytársasági forma gyors térnyerésével párhuzamosan a vonatkozó szabályok tökéletesítésére való törekvés is megjelent.

A következő fejezetben elsősorban az Európai Unión belüli jogfejlődés, és jogharmonizáció vizsgálata játssza a főszerepet. Céлом kiemelni azokat a sajátosságokat, és alapelveket is, amelyek a szupranacionális társasági formák működését befolyásolják.

2. A TÁRSASÁGI JOG FEJLŐDÉSE AZ EURÓPAI UNIÓBAN

2.1. MODERN KORI JOGFEJLŐDÉS EURÓPÁBAN

A XIX. századtól kezdve a megváltozott gazdasági környezetnek köszönhetően, a fejlett kapitalizmus és a szabadkereskedelem kialakulásakor a társasági jog vált az egyik legfontosabb jogterületté. A társasági formák közül a korabeli vállalati igényekhez legjobban alkalmazkodó részvénytársasági forma örvendett a legnagyobb népszerűségnek.

Az előző fejezetben ismertetett sokszínű előzmények hatására eltérő társasági jogi szabályok alakultak ki a XX. századra a három nagy jogterületen: az angol, a német és a francia jogrendszerben.

Sándor István szerint (Sándor 2005: 196) a modern társasági jog kezdete a koncessziós rendszer megszüntetésével esik egybe. Vagyis az állami kontroll minimalizálása miatt a társaságalapítás egyre intenzívebbé vált. Ez azonban problémát jelentett, mert a társaságok belső szerveinek létrehozására korábban kevésbé fejlett szabályok álltak rendelkezésre. A társasági forma gyors terjedése miatt azonban egyre inkább megnövekedett az igény a szervek pontos definiálására, valamint a feladatok és hatáskörök megosztására. Az egyik fontos változás a részvénytársaságok esetén az volt, hogy a menedzsmentet immár nem az állam, hanem a társaság ellenőrizte. Attól függően, hogy ez az ellenőrzés milyen formában valósult meg, elkülönítjük egymástól az egyszintű és kétszintű irányítást. Előbbi esetén a menedzsment felügyeletét az igazgatóság látja el, és ez a forma jellemzően az angol területeken terjedt el. A második esetben pedig vagy francia mintára biztosok, vagy a német gyökerekkel rendelkező felügyelő bizottság tagjai felelősek az operatív vezetés ellenőrzéséért.

Jelentős kérdés volt még a korszakban a dolgozói részvétel biztosítása, melyre szintén eltérő válaszokkal szolgált a common law és a kontinentális jog. Előbbinél a menedzsmentet lényegében vagyonkezelőnek tekintették, utóbbinál azonban sokkal szorosabb, intézményi kapcsolat lett a menedzserek és a részvényesek közötti jogviszony. Emellett jellemző volt a XX. század elején a társasággal kapcsolatba lépő harmadik felek védelme érdekében a nyilvánossággal kapcsolatos követelmények bővülése, és az új társasági formák, például a korlátolt felelősségű társaság létrejötte is (Sándor 2005: 197).

Az első világháborút követően, és főleg a nagy gazdasági válság idején egyre inkább előtérbe került az állam szerepvállalása. Ez pedig együtt járt a nagyvállalatok további fejlődésével, a kartellek és konszernek létrejöttével. A változások hatására egyre átláthatatlanabb rendszerek születtek, így szükségessé váltak olyan átfogó reformok, amelyek az igazgatóság felelősségét növelték, és a felügyelők helyzetét javították (Sándor 2005: 197). Ennek megfelelően Nagy- Britanniában 1928-ban lépett életbe egy új novella, amely megszigorította a társaságok igazgatóinak felelősségét, mind polgári, mind büntetőjogi téren, valamint megerősítette a könyvvizsgálók szerepét. További rendelkezés volt a könyvvezetéssel és a mérleggel kapcsolatban a nyilvánosság elvének kiterjesztése. Franciaországban egyre több fúzió és egyesülés történt, a részvénytársasági forma népszerűsége pedig töretlen maradt. Jellemző tendencia volt, hogy a közgyűlés szerepe egyre formálisabbá vált, és az igazgatóság hatásköre erősödött. 1937-ben bővítették ki a felügyelő bizottság, és a könyvvizsgálók hatáskörét, majd 1940-ben az igazgatóság helyzetét szabályozták részletesebben (Sándor 2005: 198- 199). Németországban 1937-ig jellemzően nem volt állami beavatkozás a társasági jogban, majd ezt követően itt is végbementek a fenti példák alapján várható változtatások: az igazgatóság felelősségét megszigorították, a minimális alaptőke mértékét megemelték, és mindezzel az egyszemélyi vezetést erősítették (Nótári 2011: 24).

A második világháború előestéjén tehát három, eltérő sajátosságokkal rendelkező társasági jogi rendszer különíthető el Európában. Mindhárom rendszer rendelkezett sajátos vonásokkal, de az alapvető tendenciák és igények, az országok hasonló gazdasági pozíciója miatt homogén jellegűek voltak. A második világháború után, az egységes Európa gondolatának felmerülése elősegítette a társasági jogi szabályok harmonizációját – ennek a folyamatnak az elemzése kap helyet a következő alfejezetben.

2.2. AZ EURÓPAI UNIÓ LÉTREJÖTTE, ÉS HATÁSA A JOGÉLETBEN

A második világháborút követően, az európai kontinens újjáépítésének idején merült fel egyre intenzívebben az egységes európai közösség létrehozásának gondolata. Az európai egység célja a nacionalista eszmék térnyerésének, és ezzel egy újabb világháború kitörésének megelőzése volt. Emellett a tagállamok gazdasági együttműködésének, és fejlődésének segítése is kiemelt jelentőségűvé vált, annak érdekében, hogy Európa

visszanyerje vezető szerepét az idő közben megerősödött Amerikai Egyesült Államok és Szovjetunió mellett.

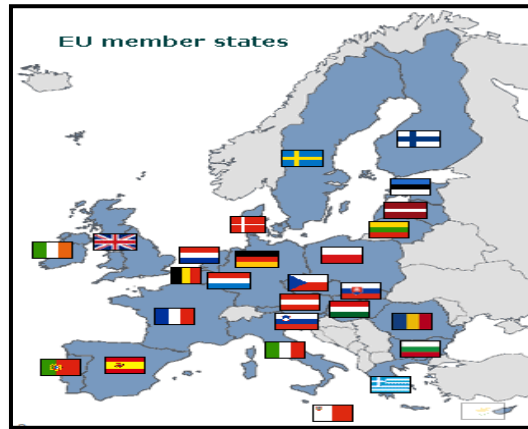
Az első jelentős lépést a Robert Schuman tervei alapján 1951-ben létrehozott Európai Szén- és Acélközösség jelentette, melynek tagjai közös ellenőrzés alá vonták a szén- és acéltermelésüket annak érdekében, hogy a fegyvergyártást felügyeljék. Az aláíró felek között volt Franciaország, Nyugat- Németország, Olaszország, Belgium, Luxemburg és Hollandia. Mivel ez az együttműködés sikeresnek bizonyult, a tagok kiterjesztették közös tevékenységüket más területekre, így például a közös európai piac megteremtésére is. Ezt fogalmazták meg 1957-ben az ún. Római Szerződésben. A Szerződés hozta létre az Európai Gazdasági Közösséget, amelyet 1967-ben az Euratommal, és a montánunióval összevontak, Európai Közösségek néven (Europa.eu 2012).

Az 1970-es, és 1980-as évek folyamatos térbeli bővítései ellenére a tagállamok közötti szabad kereskedelem megvalósulása nem volt teljes, ez a felismerés járult hozzá 1986-ban a Single European Act bevezetéséhez. Ebben hat éves, széles körű terveket fogalmaztak meg az akadályok lebontására a közös piac hatékonyabbá tétele érdekében (Europa.eu 2012).

1992-ben az államok együttműködés még szorosabbá vált, ezt mutatja a Maastrichti Szerződés nyomán bevezetésre kerülő új hivatalos elnevezés, az Európai Unió is. A szerződés egységes rendelkezéseket tartalmaz a közös valutára vonatkozóan, emellett a gazdasági együttműködésen túl a közös kül - és biztonságpolitika alapjait is lefekteti, valamint a belpolitika és az igazságügy területén is szorosabb együttműködést szorgalmaz. A kilencvenes években, a Szovjetunió felbomlását követően az Unió vezetői belátták a kelet- európai országokkal való együttműködés fontosságát. Ezért 1997-ben tíz, korábban a szocialista tömbhöz tartozó országgal kezdődnek meg a csatlakozási tárgyalások. A Szerződés Nizzában elfogadott módosításai jelentették a bővítés jogi hátterének megteremtését (Europa.eu 2012).

Az ezredforduló előestéjén, 1999. január elsején tizenegy ország bevezette a közös valutát, az eurót, de először csak számlapénzként. A bankjegyek és érmék csak 2002-ben kerülnek forgalomba. Az ezredfordulót követően ért révbe a közép- kelet európai országokkal folytatott tárgyalássorozat, így 2004-ben újabb tagokkal bővült az Európai Unió. A volt szocialista országok, így többek között Magyarország, Lengyelország, és Csehország mellett Ciprus és Málta is felvételt nyert. 2007-ben még két ország, Románia

és Bulgária is felvételt nyert az Unióba, ezzel a közösség elérte mai taglétszámát, melyet az *1. számú kép* szemléltet (Europa.eu 2012).

1. kép: Az Európai Unió tagjai napjainkban

Forrás: http://www.euro-dollar-currency.com/eu_member_states.htm, letöltés ideje: 2012-10-17.

2007 decemberében a 27 EU-tagország aláírta a Lisszaboni Szerződést, amely az eddigi szerződéseket módosítja. A módosításokat az indokolta, hogy Európa egészének új kihívásokkal kell szembenéznie, például a kedvezőtlen demográfiai folyamatokkal, az éghajlatváltozással, és a gazdasági globalizációval. Annak érdekében, hogy az Unió hatékony választ adjon a fenti jelenségekre, szükség volt az Unió intézményeink korszerűsítésére, és a demokratikus legitimáció erősítésére. Ezen gondolatok köré épül fel a Lisszaboni Szerződés, amely 2009. december elsejétől hatályos (Fazekas 2011: 78- 79.)

A 2008-ban Amerikában kirobbant pénzügyi válság, mely az egész világot, így Európát is megrázta, napjainkban is erőteljesen érezteti a hatását, és szükségessé teszi a tagállamok közötti szoros együttműködést, a nemzeti gazdaságpolitikák összehangolását. Az együttműködés elősegítéséhez, és a közös piac élénkítéséhez szükséges jogi keretek megteremtése így egyre nagyobb jelentőséggel bír.

Az Európai Unió létrejötte tehát hosszú, és összetett folyamat volt, hatékonyabbá tétele pedig napjainkban is tart. Ugyanígy a közösségi jogalkotás rendszere is hosszú fejlődési folyamat eredményeként jött létre, és napjainkban is fejlődik.

Ma a jogalkotásban több uniós szerv is érintett. Az Európai Parlament feladata az állampolgárok érdekének képviselése, ennek megfelelően a képviselőket közvetlenül választják a tagállamok lakói. A Parlament egyik legfontosabb feladata a jogalkotás a Tanáccsal együttműködve, de jelentős szerepe van még az uniós költségvetés

elfogadásában, emellett a közösség más szervei fölött törvényességi felügyeletet gyakorol. Az Európai Tanács lényegében az Unió csúcsszerve, az állam- és kormányfők testülete. Feladata, hogy általános politikai irányelveket, és stratégiai irányvonalakat határozzon meg, így a jogalkotásra is erőteljes befolyása van. A harmadik szerv az Európai Unió Tanácsa, amely a nemzeti kormányoktól függetlenül végzi a munkáját, és elsődlegesen az Európai Unió érdekeit képviseli. Többféle összetételben összehívható, tagjai mindig az adott területnek megfelelő szakminiszterek. Lényegében ez a szervezet az EU kormánya, így a jogalkotásban is kiemelkedő szerepe van a javaslatlételtől az egyes szabályok betartásának felügyeletéig. Az Európai Bizottság Brüsszelben működik, tagállamoktól független biztosokból áll. Jelentős szerepe van a döntés- előkészítésben és a végrehajtásban, valamint a jogalkotásban is közreműködik. Különleges szerepe van még a jogéletben az Európai Bíróságnak is, amely ítéleteivel segítséget nyújt az egyes uniós rendelkezések pontos értelmezéséhez, és szükség esetén a döntéseinek hégzagpótló funkciója is van (Blutman 2010: 100-117).

A közösségi jog forrásait két csoportra oszthatjuk. Elsődleges jogforrásokat jelentenek az alapszerződések, a csatlakozási szerződések és a nemzetközi egyezmények. A Lisszaboni Szerződés rendelkezéseinek köszönhetően a másodlagos jogforrások száma jelentősen csökkent, az eredeti tizenháromról ötre. A megmaradó jogforrások közül kötelező erővel bírnak a rendeletek, az irányelvek és a határozatok, míg az ajánlások és a vélemények nem kötelezőek. A *rendeletek* általános hatályúak, alkalmazásuk kötelező. Teljes egészükben, minden elemüket tekintve kötelező erejűek, és valamennyi tagállamban közvetlenül alkalmazandók. Az *irányelvek* csak a címzett tagállamokra nézve kötelező érvényűek. Ezek a tagállamok kötelesek a nemzeti jogukba átvenni az irányelv rendelkezéseit, de az irányelvben kitűzött célok megvalósításának konkrét módját már szabadon határozhatják meg. Az irányelv a jogharmonizáció legfontosabb eszköze. A *határozatok* definíciója lényegi változáson ment keresztül Lisszabon után. Elkülönítésre került ugyanis a *sui generis*, és a címzett határozat. A *sui generis* határozatok normatív jellegű jogi aktusok, és teljes egészükben, általánosan kötelezőek. A címzett határozat külön megjelöli, hogy kik a címzettjei, ennek megfelelően a határozat csak a címzettek nézve lesz kötelező, akik magánszemélyek és tagállamok egyaránt lehetnek (Fazekas 2011: 80-81.).

2.3 A TÁRSASÁGI JOG HARMONIZÁCIÓJA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

2.3.1 A jogharmonizáció jelentősége

Az Európai Unióban megfigyelhető a tagállamok jogrendszerének közelítésére, a jogharmonizációra való törekvés, amelynek célja egyértelműen az, hogy a sokszínű Európából egy olyan, gazdaságilag és politikailag homogén közeget hozzanak létre, amelyben biztosított a négy szabadság elve, vagyis a termékek, és szolgáltatások, a tőke, valamint a személyek, a munkaerő szabad áramlása (Szikszai 2007:55). Emellett, elsősorban a globalizációs folyamatok hatására az országhatárokon átnyúló, gazdasági tevékenységet folytató társaságok száma és jelentősége is megnövekedett, emiatt a jogharmonizációs folyamatokban kiemelt szerepe van a gazdasági társaságoknak, és így a társasági jognak is (Sandberger 1997:550).

A valóságos közös piac megteremtésének alapfeltételét jelenti, hogy a vállalatok hasonló versenyfeltételek mellett működjenek, ezért szükséges a rájuk vonatkozó jogi feltételek egymáshoz közelítése, illetve egységesítése (Martonyi 1986:485). A jogharmonizáció mellett egyre fontosabbak azok a törekvések is, amelyek az integráció egységes társasági jogát kívánják megteremteni. Az egyes tagállamok társasági jogai között megfigyelhető eltérések ugyanis az egyik legjelentősebb akadályt jelentik a szabad tőkeáramlás és így a hatékony gazdasági együttműködés útjában. A harmonizáció során kiemelkedő szerepe van a részvénytársaságokra irányuló szabályoknak, hiszen egyrészt ez a legelterjedtebb társasági forma Európában, másrészt pedig a részvénytársaságok esetén a legtipikusabb a határokon átnyúló gazdasági tevékenység folytatása (Király 1990: 97).

2.3.2 A jogharmonizáció alapja és eszköze – a Római Szerződés

A társasági jog egységesítésére való törekvések már a Római Szerződésben is fellelhetők, emellett a jogharmonizáció jogi alapjait is ebben a dokumentumban fektetik le.

A Szerződés második bekezdése kimondja, hogy *„a Közösség feladata, hogy a közös piac létrehozásával, valamint a tagállamok gazdaságpolitikáinak fokozatos közelítésével a Közösség egész területén előmozdítsa a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődését, a folyamatos és kiegyensúlyozott gazdasági növekedést, a nagyobb stabilitást és az életszínvonal gyorsabb emelkedését, valamint a tagállamai közötti*

kapcsolatok szorosabbá tételét”.¹ A fenti célok megvalósításának egyik eszköze a Szerződés szerint a tagállamok jogának közelítése a közös piac megfelelő működéséhez szükséges mértékben.² A Szerződés 100. cikke mondja ki általános érvénnyel, hogy a Tanács irányelvek útján teszi meg a szükséges lépések a jogharmonizáció érdekében.³ Ha ez az eszköz nem bizonyul megfelelőnek a Közösség érdekeinek érvényesítéséhez, és a Szerződés nem biztosít más lehetőséget, akkor a Tanácsnak lehetősége van a Bizottsággal konzultálva rendeleteket alkotni.⁴

A Római Szerződés további, a társasági jog szempontjából lényeges rendelkezése, hogy a személyek szabad áramlása nem csak a munkavállalók, hanem az önálló vállalkozók, és a társaságok gazdasági célú letelepedését is biztosítja a tagállamokban. A letelepedés szabadsága lényegében nemzeti elbánást biztosít a tagállamok azon polgárainak, akik egy másik tagállamban kívánnak gazdasági tevékenységet folytatni (Király 2003: 83). Emellett, azok a társaságok, amelyeket valamelyik tagállam joga szerint alapítottak, és amelynek központja a Közösség területén van, a tagállami állampolgársággal rendelkező természetes személyekkel azonos elbírálásban részesülnek (Nochta 2007: 47).

Az eddigieket összefoglalva tehát a Római Szerződés alapján a társaság alapítónak joga van eldönteni, hogy melyik közösségi tagállamban kívánja létrehozni a társaságát, a társaság tulajdonosának pedig joga van arra, hogy az adott tagállamban a gazdasági tevékenységet akár hazai, akár külföldi társaságon keresztül gyakorolja. Szabadon lehet dönteni továbbá leányvállalatok és fióktelepek alapításáról a gazdasági tevékenységek végzése érdekében, a társaság és a tulajdonos jogai tekintetében pedig egyenlő nemzeti elbánást kell biztosítani (Nochta 2007: 48).

A letelepedés értelmezésekor érdemes különválasztani az elsődleges, és a másodlagos letelepedést. A fentiekből egyértelműen kiderül, hogy a másodlagos letelepedés szabadságának elve megilleti a társaságokat, vagyis lehetőségük van a társaság tevékenységüket újabb gazdasági egységgel kiterjeszteni – így például fióktelepet létrehozni egy másik tagállamban – miközben az anyatársaság székhelye és körülményei

¹ Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról, 2. cikk

² Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról, Szerződés 3. cikk

³ Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról, 100. cikk

⁴ Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról, 235. cikk

változatlanok maradnak. Ezzel szemben az elsődleges letelepedés jogát, vagyis azt, hogy az eredeti társaság jogi személyisége megőrzése mellett helyezi át a székhelyét egy másik tagországba, már sokkal nehezebb kivitelezni. Lényegében ez utóbbi jelentené a társaságok szabad mozgását a belső piacon, de erre vonatkozóan kifejezett rendelkezést nem biztosít a Római Szerződés (Miskolczi 2002: 26- 27). A letelepedés szabadságából fakadóan akkor keletkezhetnek konfliktusok, ha az egyes tagállamok társasági joga között jelentős eltérés van. Ha azonban az egyes tagállamokban működő társaságokra nézve az alapvető rendelkezések és korlátozások közel azonosak, a letelepedés szabadságát kihasználva nem lehet a szigorúbb társasági jogi szabályok alkalmazását elkerülni (Gárdos et al. 2004: 14). Mindez tehát indokolja a tagállamok társasági joga közötti harmonizációt.

A letelepedés szabadságával kapcsolatban érdemes még két elvet kiemelni, amelyek a társaságokra irányadó jog meghatározásában játszanak szerepet: ezek a tényleges székhely elve, és a bejegyzés elve. A tényleges székhely elve szerint, amely német és francia gyökerekkel rendelkezik, a társaság létrejöttére, és belső viszonyaira a tényleges székhely tagállamának jogát kell alkalmazni. Tényleges székhely alatt a társaság valós ügyvezetésének helyét, illetve a társasági ügyvezetés központját kell érteni. Ezzel az elmélettel áll szemben a brit hagyományokkal rendelkező bejegyzési elv, amely szerint a társaságra, és annak belső ügyeire a bejegyzés szerinti tagállam jogát kell alkalmazni, így tehát lehetőség van arra, hogy a társaság másik tagállamba helyezze a székhelyét anélkül, hogy a rá irányadó jog megváltozna (Sandberger 1997: 550). Mindkét elvnek vannak előnyei és hátrányai. A székhely elve esetén értelemszerűen megvan az összhang a fogadó állam jogával, és így például a hitelezők, és a kisebbségi részvényesek érdekérvényesítése is a hazai szabályok szerint biztosított, ugyanakkor ez az elv megnehezíti a székhelyáthelyezést az egyes országok között. A bejegyzési elv azért jó, mert maximálisan kiszolgálja a tulajdonosok üzleti érdekeit, és a nemzetközi székhelyáthelyezést is a társasági jogi személyének megőrzésével teszi lehetővé, ugyanakkor a fogadó ország esetlegesen szigorúbb szabályainak kijátszását is lehetővé teszi. Ennek elkerülése érdekében lehetőség van például a közrend figyelembe vételére, vagyis nem lehet a bejegyzés szerinti jogra hivatkozni akkor, ha az ellentétes a fogadó ország alapvető értékeivel, normáival (Nochta 2007: 55- 56). Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződésből nem lehet egyértelműen kiolvasni, hogy az Unió melyik elvet preferálja. Korábban a legtöbb uniós tagállam a tényleges székhely elvét alkalmazta, napjainkban azonban – elsősorban az Európai Bíróság gyakorlatának köszönhetően – ez az elv

visszaszorulóban van, és egyre inkább a bejegyzés elve kerül előtérbe (Czigler 2010:386-388).

2.3.3 A jogharmonizáció további eszközei – társasági jogi irányelvek

A másodlagos jogforrások között jelentős szerepet töltenek be társasági jogi téren az irányelvek, melyek elsődleges célja a tagállami jogok közelítése, az által, hogy bizonyos kiemelt fontosságú területeken minimumstandardokat írnak elő. Az irányelvek tehát nem alkotnak önálló rendszert. Tartalmi szempontból előre bocsátható az irányelvek kapcsán, hogy a rendelkezések igyekeznek megakadályozni a tagállamok szabályozása közötti olyan verseny kialakulását, amely a minél megengedőbb jogszabályok elfogadására ösztönöz. Ez azért lényeges, mert ha egy tagállamban sokkal kedvezőbbek lennének a társaságok alapítására és működésére vonatkozó feltételek, akkor a legtöbb vállalkozás abban a tagállamban törekedne társaságalapításra (Miskolczi 2002). Véleményem szerint érdemes ezek közül az irányelvek közül a legfontosabbakat néhány gondolat erejéig megismerni.

Az I. számú társasági irányelv 1968-ban született, célja a társasággal kapcsolatba kerülő személyek védelme érdekében a részvénytársaságokra és a korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozóan tájékoztatási kötelezettség előírása, és a társaságok érvénytelenségének azonos szabályozása volt (Gárdos et al. 2004: 15).

A II. számú irányelv a nyilvános részvénytársaságok működését szabályozza célja a kisbefektetők, a társasági tőke, és a hitelezők védelme. A rendelkezések ennek megfelelően elsődlegesen a részvénytársaságok alapítására, valamint az alaptőke megtartására és módosítására irányulnak (Gárdos et al. 2004: 15).

A III. számú irányelv 1978-ból a részvénytársaságok országon belüli egyesüléséről, szétválásáról, és beolvadásáról szól. Ez alapján van a fúzióknak jogi és gazdasági menete. Ehhez kapcsolódik a VI. számú irányelv, amely a részvénytársaságok államon belüli szétválását szabályozza. Az irányelv a szétválás két módját ismeri el, az átvétellel, vagy az új társaságok alapításával történő szétválást (Szikszai 2007: 64).

A IV. VII. és VIII. számú irányelvek lényegében számviteli előírásokat tartalmaznak. A IV. irányelvben az éves beszámolókra vonatkozó alapvető követelmények vannak, így például az állandóság, a folyamatosság és az óvatosság kritériumainak megkövetelése. A

VII. irányelv a konszolidált évvételezésről szól, vagyis az egymással konszernkapcsolatban álló társaságok beszámolási kötelezettségeit írja le. A VIII. irányelv az éves beszámoló kötelező vizsgálatának szabályait fekteti le, így például a könyvvizsgálókra vonatkozó képzési és szakmai szabályokat, valamint a könyvvizsgálók pártatlanságának és függetlenségének követelményeit határozza meg (Nochta 2007: 66- 67).

A XI. irányelv a valamely tagállam joga alá tartozó társaságok egy másik tagállamban létrehozott fióktelepével kapcsolatos bejelentési és közzétételi követelményeket tartalmazza. Kötelezően kell publikálni többek között a fióktelep címét, nevét és tevékenységét, valamint a képviselőre jogosult személyek kilétét (Szikszai 2007: 66).

A XII. irányelv az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaságok szabályait taglalja. A társasági formát vagy eleve egy személy alapítja, vagy az eredetileg többszemélyes társaság minden üzletrészét egy személy szerzi meg a működés során (Nochta 2007:67).

A XIII. vagy *takeover* irányelv 2006-ban vált kötelezővé. Azokat az ügyleteket szabályozza, amelyek során a tőzsdén jegyzett részvénytársaságokra nyilvános vételi ajánlatot tesznek azért, hogy a társaságot az ajánlattevő az irányítása alá vonja. Az irányelv rendelkezései kiterjednek a méltányos ár biztosítására, az ellenséges felvásárlások kiküszöbölésére, és a megfelelő dokumentációra is (Nochta 2007: 67).

Megfigyelhető tehát, hogy a legtöbb társasági jogi irányelv a részvénytársaságok működését szabályozza, valamint komplex számviteli és pénzügyi előírások meghatározására is sor került. Mindez egyértelműen összhangban van az uniós jogharmonizáció célkitűzéseivel.

2.4 A HARMONIZÁCIÓS TÖREKVÉSEK EREDMÉNYE – EGYSÉGES EURÓPAI TÁRSASÁGI JOG?

Az Európai Unió társasági jogának harmonizálására irányuló folyamatokból és eredményekből egyértelműen kiderült az, hogy a közösségi jogalkotók számára kezdettől fogva kiemelt területet jelentett a társasági jog. Ezt mutatja az is, hogy már a Római Szerződésben lefektették a jogterület egységesítéséhez szükséges alapokat. A társasági jog terén született irányelvek bizonyítják, hogy a jogharmonizáció egy napjainkban is zajló, és jelentős folyamat, melynek legfontosabb területét a részvénytársaságok szabályozásának

egységesítése, közelítése jelenti. De vajon ez a folyamat elérte-e az eredetileg kitűzött célokat? Beváltotta-e a társasági jog harmonizációja a hozzá fűzött reményeket?

Ezekre a kérdésekre számos válasz született a jogi szakirodalomban.

Sándor szerint (Sándor 2005: 281) például a társasági jogi irányelvek és rendeletek egy olyan folyamatot indítottak el, melynek célja az egységes európai társasági jog létrehozása, részben a tagállami szabályozási struktúrák közelítésével, részben pedig az önálló európai társasági jogi formák létrehozása által.

Némileg pesszimistábban vélekedik Sárközy (Sárközy 2001: 38- 39), aki szerint az európai társasági jog nem csak csonka, hanem hibrid is. Egyértelműen kijelenti, hogy az Európai Uniónak nincs szupranacionális társasági joga, a meglévő irányelvek pedig csak a kritikus területekre irányulnak. Ez adja a szabályzás csonka jellegét. A társasági jog azért hibrid, mert a társasági jogi vonatkozások a különböző pénzügyi, számviteli, tőzsdei és bankjogi rendelkezésekkel is keverednek.

Véleményem szerint a fenti két lehetőség között van a helyes megközelítés, ennek megfelelően Balázs és Kovács (Balázs-Kovács 2005: 81- 82) álláspontjával tudok leginkább azonosulni. Munkájukban ők is deklarálják ugyan, hogy jelenleg nincs egységes európai uniós társasági jog, az irányelvekből és rendeletekből álló joganyagnak azonban nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint Sárközy. Kiemelik ugyanakkor, hogy a létrehozott joganyag kompromisszumos jellegű, és azon kérdések esetén, ahol a tagállamok közötti konszenzus hiányzott, a mai napig nem született irányelvi szintű szabályozás. A tagállami jog továbbfejlesztésének leghatékonyabb módját abban látják, hogy a nemzeti sajátosságok értékes részének megőrzésére kell törekedni a nemzeti jogok durva uniformizálása helyett.

Meglátásom szerint a teljesen egységes európai uniós társasági jog létrejötte hosszú távon sem reális várakozás. Ennek pedig három fő oka van. Egyrészt, mint az már a dolgozatom első fejezetéből kiderült, számtalan olyan alapvető különbség van az egyes európai jogcsaládok között, amely több évszázados fejlődési folyamat eredményeként jött létre, és ezek teljes megszüntetése nem lehetséges. A másik problémát abban látom, hogy a társaságokra irányadó jog tekintetében nincs egységes álláspont arra vonatkozóan, hogy a tagállamok a székhely elvét vagy a bejegyzés elvét kövessék- e. Ebben a kérdésben is a tagállamok eltérő történelmi gyökerei miatt vannak ellentétes álláspontok, ezért az ellentét

feloldása várhatóan időigényes lesz. Jelentős hiányosságnak tartom továbbá, hogy az egyes tagállamok nem ismerik el korlátlanul az egymás joga által létrehozott társaságokat. Voltak ugyan erre irányuló kísérletek, például a *Hágai Egyezmény*, és az *Európai Közösség Egyezménye a társaságok és jogi személyek kölcsönös elismeréséről* formájában. Egyik törekvés sem hozott azonban átütő sikert, annak ellenére, hogy a közös piac hatékony működése szempontjából kiemelkedő fontosságú kérdésről van szó.

A jogharmonizáció tehát egy igen összetett, és bonyolult, több érdekcsoport szempontjait figyelembe vevő folyamat. Az irányelvek útján történő jogharmonizáció a közösségi társasági jog terén igen jelentős, más eszközökkel bizonyára nem megvalósítható eredményeket ért el.

A jogharmonizáció magasabb szintre emelésének eszközeként, és egyben a modern, globalizált világ kihívásaira adott válaszként is értelmezhetők a rendeletek útján létrehozott sui generis társasági formák, így az európai gazdasági egyesülés (röviden: EGE), az európai részvénytársaság (röviden: SE), és az európai szövetkezet (röviden: SCE). Ezek a társasági formák tehát közvetlenül az európai uniós jogforrásokból nyerik jogalapjukat, és rájuk közvetlenül az őket létrehozó rendeletek szabályait kell alkalmazni, a tagállami szabályok csak kiegészítő jelleggel alkalmazhatók (Nochta 2007).

3. A SZUPRANACIONÁLIS MODELLEK GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE

A fentiek jól tükrözik, hogy milyen komplex jogharmonizációs folyamat eredményeként jöttek létre a szupranacionális társasági formák az Európai Unióban. A társasági formákat – mint azt később látható lesz – széles körű viták és egyeztetések, érdekek és ellenérdekek összeütközése mellett sikerült létrehozni. A jogalkotók célja nyilvánvalóan hatékony, és a közös piac működését jótékonyan befolyásoló társasági formák létrehozása volt.

Érdemes megnézni, hogy az optimista várakozásokból mi valósult meg az elmúlt néhány év tapasztalatai alapján.

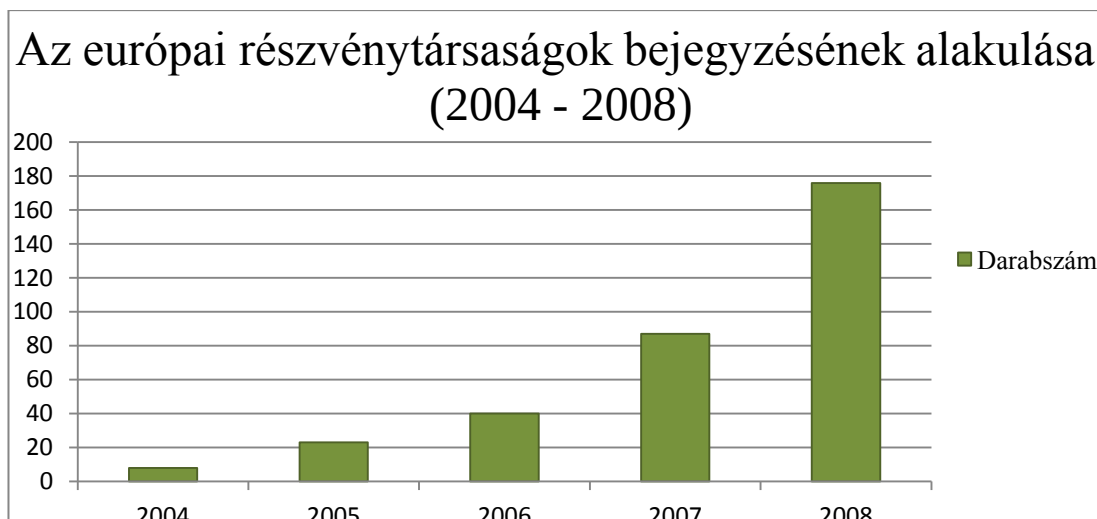
3.1 A SZUPRANACIONÁLIS FORMÁK ELTERJEDTSÉGE AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Az alábbi ábrán az európai részvénytársaságok bejegyzésének alakulását követhetjük nyomon, az adatok összesítő jellegűek, és az egész Európai Unióra kiterjednek.

Az ábrán jól látszik, hogy az újonnan bejegyzett európai részvénytársaságok száma dinamikus növekedést mutat: míg 2004-ben alig nyolc ilyen társaságot jegyeztek be az Európai Unió egész területén, addig 2008-ban ez az érték már 176 volt, összesítésben pedig négy év alatt 334 ilyen társaság bejegyzésére került sor.

Véleményem szerint ugyan jelentős mértékű növekedés figyelhető meg, az Unióban működő összes társaság többmilliós nagyságrendjéhez képest mégis elenyészőnek tekinthető az európai részvénytársaságok száma.⁵

⁵ Az adat forrása: EUROSTAT: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do>, letöltés ideje: 2012-10-29.

1. ábra: Az európai részvénytársaságok bejegyzésének alakulása 2004 és 2008 között

Forrás: Eidenmüller et al. (2010), saját szerkesztés

Az európai részvénytársaságok térbeli eloszlásával kapcsolatban azt érdemes kiemelni, hogy a legtöbb, összesen 139 ilyen társaság a Cseh Köztársaság területén került bejegyzésre, míg Németországban 91, Hollandiában 22, az Egyesült Királyságban 16, Szlovákiában pedig 13 európai részvénytársaság volt bejegyezve 2009-ben. Tíz tagország területén, köztük Finnországban, Görögországban és Olaszországban 2009-ig egyetlen európai részvénytársaságot sem jegyeztek be. Magyarország 5 társaság székhelyeként a középmezőnyben található (Ernst & Young 2009: 179). A társaságok migrációját tekintve elmondható, hogy a társaságok 10%-a helyezte át a székhelyét a bejegyzésétől eltérő tagállamba. A legnépszerűbb célpontokat az új székhely kiválasztásakor Nagy- Britannia, Ciprus, Franciaország és Luxemburg jelentették. A legtöbb társaság Németországból, Hollandiából, és a skandináv országokból helyezte át a székhelyét, az áthelyezés jogi részének lefolytatása pedig általában négy hónapot vett igénybe (Ernst & Young 2009: 182).

Az európai gazdasági egyesülések, és európai szervezetek esetén sem alakult sokkal jobban a helyzet – bár hosszabb adatsorok nem álltak rendelkezésemre, de önmagában a 2008-as évet tekintve alig több mint ezer európai gazdasági egyesülés került bejegyzésre, és mindössze néhány európai szervezet.⁶

⁶ Az adatok forrása: www.ecrfforum.org, Idézte: Nagy Péter (2010).

A szupranacionális társasági formák egyelőre tehát jelképes jelentőséggel bírnak, az Unió gazdasági teljesítményére gyakorolt hatásuk már csak számukból adódóan sem tekinthető jelentősnek.

3.2 A SZUPRANACIONÁLIS TÁRSASÁGI FORMÁK ELTERJEDTSÉGE MAGYARORSZÁGON

Az 1. számú táblázatból kiderül, hogy országszerte mindössze néhány szupranacionális társaság létrehozására került sor. A társaságokra vonatkozóan a Cégbíróság nyilvántartásából gyűjtöttem adatokat, melyeket részletes formában a dolgozat 1.- 3. számú mellékletében közlöm.

A legtöbb európai gazdasági egyesülést 2008-ban jegyezték be. Ezek a társaságok főleg a szolgáltatói szektorban tevékenykednek, oktatással, adminisztratív szolgáltatásokkal, és műszaki tanácsadással foglalkoznak.

A legrégebbi európai szövetkezetet 2007-ben jegyezték be, a legújabbat pedig 2011-ben. Érdekes lehet, hogy a szövetkezeti formának véleményem szerint leginkább megfelelő társadalmi, közösségi tevékenységek csak egyetlen társaság esetén állnak a középpontban, ugyanakkor építőipari és gépgyártással foglalkozó szövetkezeteket is találunk. Taglétszám tekintetében az európai szövetkezetek között kell keresnünk az abszolút elsőt: a soproni székhelyű HA- MI- ÖSSZEFOGUNK Korlátolt Felelősségű Európai Szövetkezetnek ugyanis 123 tagja van. Összességében európai szövetkezetekből található a legkevesebb – ehhez hozzájárulhatott az is, hogy Magyarországon a szövetkezeti formának eleve nincsenek erős történelmi hagyományai.

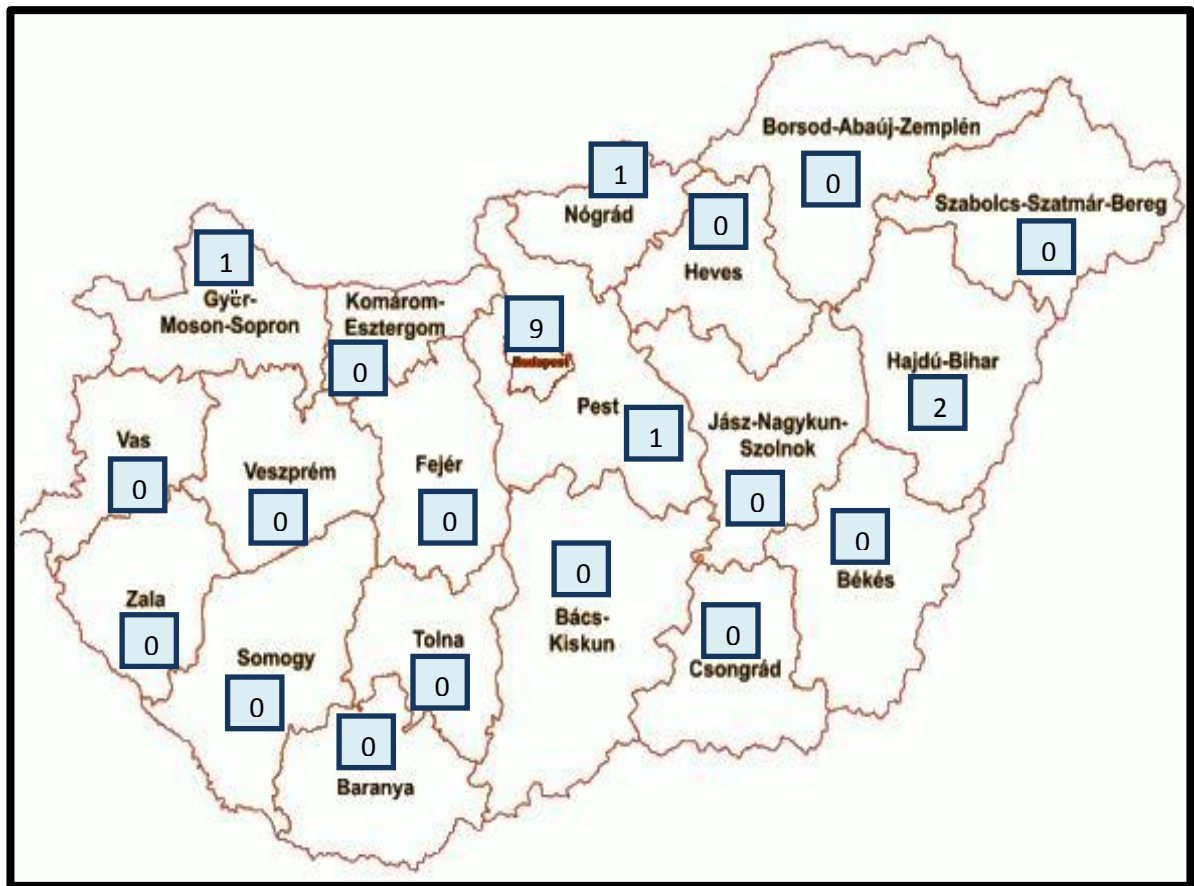
A hazánkban található európai részvénytársaságok kapcsán érdemes megjegyezni, hogy ebben a kategóriában volt az egyetlen olyan vállalat, amely alig egy hónapon át folytatta tevékenységét: ez a FOTEX Holding SE Nyilvánosan Működő Európai Részvénytársaság volt. Az európai részvénytársaságok tevékenysége elsősorban különböző szolgáltatásokra, például üzletvezetésre, vagy adminisztratív szolgáltatásra irányulnak, de egy gépgyártással foglalkozó társaság is szerepel a nyilvántartásban. A legismertebb európai részvénytársaság talán a Graphisoft SE, amely elsődlegesen szoftverekkel foglalkozik. A 2008-as és 2009-es évet leszámítva minden évben sor került egy-egy európai részvénytársaság bejegyzésére.

1. táblázat: Szupranacionális társaságok száma Magyarországon (2012)

Szupranacionális társaságok száma Magyarországon (2012)	
<i>Európai gazdasági egyesülés</i>	5 db
<i>Európai szövetkezet</i>	4 db
<i>Európai részvénytársaság</i>	5 db
<i>Összesen</i>	14 db

Forrás: Cégbíróság nyilvántartása, saját adatgyűjtés és szerkesztés. Az adatgyűjtés időpontja: 2012-10-29.

A következő oldalon látható *2. számú kép* a szupranacionális társasági formák térbeli eloszlását szemlélteti. Nem meglepő, hogy a fővárosi agglomerációban található a legtöbb ilyen társaság: Budapest önmagában kilenc, míg a fővárost leszámítva Pest megye egy szupranacionális társaságnak ad otthont. Országosan második helyet ért el Hajdú- Bihar megye az által, hogy egy európai gazdasági egyesülés, és egy európai szövetkezet székhelye található itt. Győr- Moson- Sopron és Nógrád megye egy-egy szupranacionális társasággal büszkélkedhet, míg a többi megyében egyetlen ilyen társaság sem működik. A szupranacionális társaságok megyék szerinti, részletes lebontását a dolgozat 4. számú mellékletében közlöm.

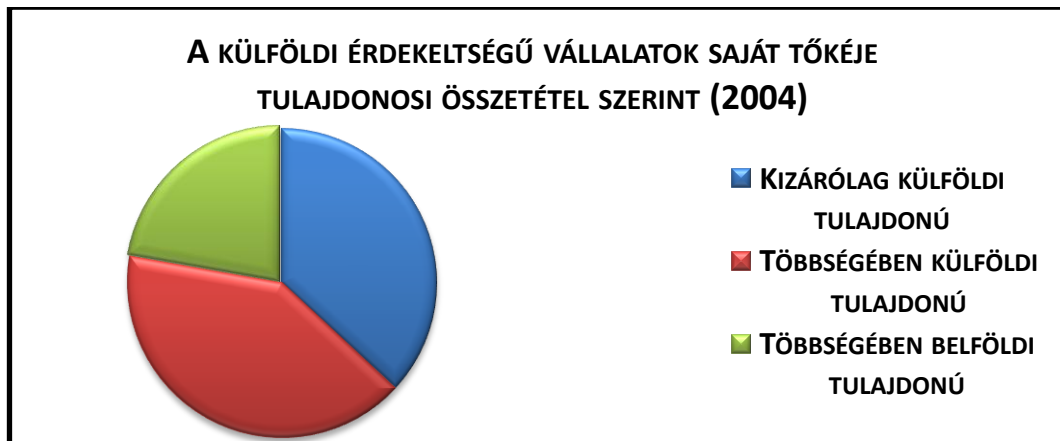
2. kép: A szupranacionális társaságok térbeli eloszlása Magyarországon (2012)

Forrás: Cégbíróság nyilvántartása, saját adatgyűjtés és szerkesztés.
Az adatgyűjtés időpontja: 2012-10-29.

Véleményem szerint az alábbi két kördiagram összehasonlításából egyértelműen kiderül, miért lenne jó a szupranacionális formák térnyerésének elősegítése. A diagramok alapjául szolgáló adatokat a dolgozat 5. számú mellékletében közlöm.

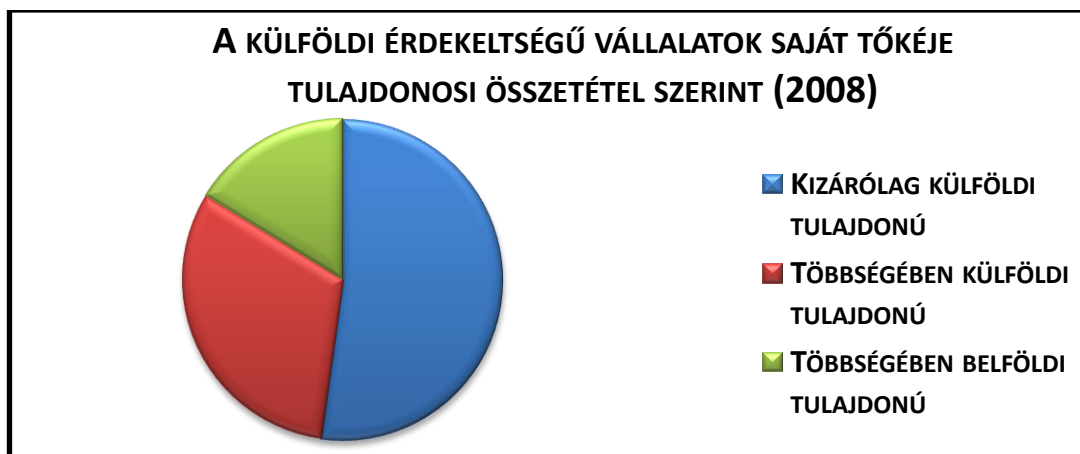
A két diagram összevetéséből jól látható az a tendencia, hogy a hazai tőke egyre inkább kiszorul a külföldi érdekeltségű vállalkozásokból. 2004-ről 2008-ra ugyan 37, 5%-al növekedett a külföldi érdekeltségű vállalkozások saját tőkéje, ez a növekedés azonban legnagyobbbrészt a kizárólag külföldi tulajdonú vállalkozásoknak köszönhető. A többségében belföldi tulajdonú vállalkozások 0,2%-os saját tőke növekedése is a saját tőke külföldi tulajdonban lévő részének növekedése miatt volt megfigyelhető. A saját tőke hazai kézben lévő része még a többségében hazai tulajdonú vállalkozások esetén is csökkent 2004 és 2008 között (KSH 2010).

Meglátásom szerint ez a tendencia nemzetgazdasági szempontból kedvezőtlen. Abban az esetben azonban, ha a hazai érdekeltségű szupranacionális társaságok számát sikerülne növelni, a fenti kedvezőtlen arány is javulna. Ez által csökkenne a gazdaság külföldi tőkének való kitettsége, ez pedig hozzájárulna a nemzetgazdaság stabilitásához. Ezért is tartom fontosnak a szupranacionális formák népszerűsítését, illetve a társasági formák népszerűtlenségét okozó esetleges hiányosságok feltárását.

2. ábra: A külföldi érdekeltségű vállalatok saját tőkéje tulajdonosi összetétel szerint (2004)

Forrás: KSH (2010), saját szerkesztés.

3. ábra: A külföldi érdekeltségű vállalatok saját tőkéje tulajdonosi összetétel szerint (2008)

Forrás: KSH (2010), saját szerkesztés.

Ez a fejezet tehát egyértelműen megmutatta, hogy a szupranacionális formáktól várt áttörés nem következett be. Ennek a jelenségnek mind az Európai Unióban, mind hazánkban több oka lehet, de véleményem szerint a legfontosabb okot magában a

szupranacionális formák szabályozásában kell keresni. Éppen ezért a következőkben nem csak bemutatom a jelenleg érvényes szabályozást e társasági formákra vonatkozóan, hanem kritikus vizsgálatom során kitérek a szabályok erős és gyenge pontjaira is, ez által pedig olyan javaslatokat fogok megalapozni, amelyek elősegíthetik a szupranacionális formák hatékonyságának javulását és ez által vélhetően népszerűségük növekedése is bekövetkezhet.

4. AZ EGYES SZUPRANACIONÁLIS TÁRSASÁGI FORMÁK JELLEMZÉSE

4.1 AZ EURÓPAI GAZDASÁGI EGYESÜLÉS

4.1.1 Az európai gazdasági egyesülés kialakulása, előzményei

Az európai gazdasági egyesülés modellje a francia jogból származik: az 1967-ben létrehozott gazdasági egyesülés (*groupement d'interet économique*) elsősorban a kis- és közepes vállalkozások számára bizonyult előnyös formának. Az EGE volt tehát az első olyan sajátos társasági forma, amely jogalapját közvetlenül a közösségi jogból nyerte. Az egyesülés átmenetet képez a kereskedelmi társaságok, és a pusztán szerződésen alapuló tartós együttműködési formák között. A rendelet megalkotásakor a közösségi ipari körök támogatták a társasági formát, és vonzónak ítélték a kötöttségek és részletes előírások viszonylagos hiányát. Éppen ezért a várakozás az volt, hogy az EGE beváltja majd a hozzá fűzött reményeket, és erősíti a tagállamok vállalatai közötti együttműködést (Martonyi 1986: 490).

A Tanács 2137/85/EGK rendelete szól az európai gazdasági egyesülésről, amely tehát az első szupranacionális forma volt. A rendelet 1985. július 25-én keletkezett, és 1989. január elsejétől kell alkalmazni. A vonatkozó, és a rendelettel összhangban lévő rendelkezéseket Magyarországon 2003-ban iktatták törvénybe: a 2003. évi XLIX. törvény szól az európai gazdasági egyesülésről, valamint a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény és a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról, és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény jogharmonizációs célú módosításáról. Ez a törvény 2004. január elsején lépett hatályba.

4.1.2 Az európai gazdasági egyesülés céljai

A rendelet preambulumból kiderül a jogalkotó célja, ami nem más, mint a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődésének elősegítése, és a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés biztosítása. Ehhez alkotnak megfelelő jogi keretet a rendeletben, amely biztosítja, hogy az egyes tagállamokban lévő természetes, illetve jogi személyek hatékonyan tudjanak együttműködni a határokon átvelő tevékenységeik során. A rendelet célja továbbá a tagországok közötti üzleti kapcsolatokat terhelő jogi, adózási és

pszichológiai nehézségek csökkentése is. A rendelet által nem szabályozott kérdésekben – például versenyjog, vagy munkajog – az egyes tagállamok jogszabályait, és a közösségi jog általános szabályait kell alkalmazni.⁷

Az európai gazdasági egyesülés célja csak arra irányulhat, hogy előmozdítsa a tagjai gazdasági tevékenységét, és az egyesülés tevékenységének mindig a tagok tevékenységéhez kell igazodnia. Az egyesülés azonban soha nem helyettesítheti az egyes tagok gazdasági tevékenységét. Nem lehet célja a nyereség elérése, tehát alapvetően nonprofit jellegű, de ha mégis keletkezik nyereség, akkor azt a tagok között fel kell osztani, és a tagokat terheli a keletkező adófizetési kötelezettség is.⁸

4.1.3 Az európai gazdasági egyesülés tagsági viszonyának sajátosságai és az alapítás folyamata

Az egyesülés tagjai lehetnek természetes és jogi személyek egyaránt, a következő feltételek teljesülése esetén. Jogi személy akkor lehet tag, ha a közjog vagy a magánjog hatálya alá tartozik, és ha a székhelye a Közösség területén található. Természetes személy akkor lehet az egyesülés tagja, ha ipari, kereskedelmi, kézműipari, vagy mezőgazdasági tevékenységet folytat, illetve szakmai vagy egyéb szolgáltatásokat nyújt a Közösség területén. Az egyesülés alapításához legalább két jogi vagy természetes személy kell, akiknek a székhelye különböző tagállamokban van. Az egyes tagállamoknak lehetősége van az egyesülés tagjainak számát húszban maximalizálni, illetve közérdekre való hivatkozással az egyesülésekben való részvételt megtiltani, vagy korlátozni.⁹ A tagok felelőssége az egyesülés kötelezettségeiért korlátlan és egyetemleges.¹⁰ Ezt az teszi szükségessé, hogy az EGE létrehozásakor szerződéskötési szabadság érvényesül, és hogy a tagoknak nem kell az alapításkor minimális tőkét felmutatni.

Az új tagok felvételéről a meglévő tagok határoznak, és az új tag azokért a kötelezettségeikért is felel, amelyek a felvételét megelőző időszakból származnak. A tagsági viszony többféle módon is megszűnhet. A tag önként, a többi tag beleegyezésével is megszüntetheti azt. Bármelyik tag kizárható akkor, ha súlyos kötelezettségszegést követ el, vagy ha az egyesülés működésében súlyos fennakadást okoz. A természetes személy

⁷ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, preambulum

⁸ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, preambulum, 40. cikk

⁹ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 4. cikk

¹⁰ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 24. cikk

halálával, illetve a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor értelemszerűen megszűnik a tagsági jogviszony. Ha a szerződésben nem rendelkeztek másként a felek, az egyesülés valamely tag tagsági viszonyának megszűnését követően is tovább működik.¹¹

Amennyiben európai gazdasági egyesülés alapítása mellett döntünk, azt csak a rendeletnek megfelelően tehetjük. Vagyis a létrehozó feleknek szerződést kell kötni, és ezt nyilvántartásba vetetni. Az egyesülést mindig abban az államban kell bejegyezni, ahol a székhelye található, és mindig az adott tagállam jelöli ki a bejegyzésre illetékes nyilvántartásokat, és határozza meg a bejegyzésre vonatkozó szabályokat. A rendelet ötödik cikke jelöli ki a létesítő szerződésre vonatkozó minimális kritériumokat. A szerződésnek tartalmazni kell az egyesülés nevét, és az EGE forma megjelölését, az egyesülés székhelyét és céljait, a tagok adatait, és szükség esetén az egyesülés időtartamát. A székhely szerinti tagállamtól eltérő tagállamban lévő telephelyeket ott kell nyilvántartásba vetetni, ahol azok találhatóak. Minden esetben a tagállamok döntenek el azt, hogy az EGE jogi személyiséggel rendelkezik vagy nem. A létesítő szerződés mellett az egyesülés belső működésére nézve is a székhely tagállamának belső joga alkalmazandó.¹²

4.1.4 A társaság működésére vonatkozó általános szabályok

Mivel az EGE tevékenysége minden esetben csak kiegészítheti a tagok tevékenységét, és nem terjedhet túl azon, számos korlátozó szabályt találunk a működésre vonatkozóan. Az egyesülés nem gyakorolhat irányítási vagy felügyeleti jogkört tagjai felett, valamint nem birtokolhatja a tagvállalatok üzletrészt, illetve részvényeit sem. Ha ezek a jellemzők nem teljesülnének, tulajdonképpen konszernekről, vagy holdingokról beszélhetnénk. Az egyesülés maximális méretére vonatkozóan van korlátozás, ugyanis az legfeljebb 500 főt foglalkoztathat. Ebből kiderül, hogy az EGE elsősorban a kis- és közepes méretű vállalkozások számára kínál lehetőséget az új piacokon való megjelenésre. Emellett az egyesülés nem nyújthat hitelt és nem adhat át vagyont a tagoknak, illetve a vezető tisztségviselőnek. Ezekre a jogviszonyokra ugyanis továbbra is az egyes tagállamok belső szabályai érvényesek. A transzparencia érdekében megtiltja a rendelet azt is, hogy EGE egy másik EGE tagja legyen.¹³

¹¹ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 26- 28. cikk, 30. cikk

¹² A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 1. cikk, 2. cikk, 5. cikk, 6. cikk, 10. cikk, 39. cikk

¹³ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 3. cikk

Az egyesülés szerveit főszabály szerint a közösen eljáró tagok, valamint az igazgató, vagy az igazgatók alkotják. A létesítő szerződés azonban rendelkezhet más szervek létrehozásáról is, és ilyenkor ezek hatáskörét is meg kell határozni. Minden tag egy szavazattal rendelkezik, de bizonyos tagok egynél több szavazatot is kaphatnak, feltéve, hogy egyikük sem rendelkezik a szavazatok többségével. A rendeletben felsorolt, egyhangú többséghez kötött határozatokon túl a létesítő szerződés meghatározhatja az egyes döntések elfogadásának módját, valamint a határozatképesség és határozathozatal feltételeit. Minden tag kérhet tájékoztatást a közös tevékenységről.¹⁴ Az egyesülés igazgatója csak természetes személy lehet, akit vagy a létesítő szerződés, vagy a tagok határozata alapján neveznek ki. Akár több személy is lehet igazgató. Kizáró okot jelent, tehát nem lehet igazgató az, aki akár a rá alkalmazandó jog, akár az egyesület székhelye országának joga, akár a tagállamok valamelyikében hozott határozat alapján nem lehet vezető tisztségviselő.¹⁵

Az európai gazdasági egyesülés érdekessége, hogy működése során a Közösségen belül áthelyezheti székhelyét. Abban az esetben, ha a székhely áthelyezése nem okozza az irányadó jog megváltozását, tehát például ugyanabban a tagállamban marad a székhely, csak másik városba kerül, akkor az áthelyezés elfogadásakor csak a létesítő szerződés tartalmát kell figyelembe venni. Amikor azonban az áthelyezés az egyesülésre irányadó jog megváltozását idézi elő, a folyamat összetettebbé válik. Áthelyezési javaslatot kell készíteni, amelyet közzé is kell tenni, és a közzétételtől számítva két hónapon belül nem lehet dönteni az áthelyezésről. Az új székhely szerinti nyilvántartásba vétel addig nem történik meg, amíg nem igazolják, hogy a közzététel megtörtént, és a régi székhely szerinti nyilvántartásból sem kerül törlésre addig a szervezetet, amíg az új bejegyzést nem igazolják.¹⁶ Ez nyilvánvalóan a visszaélések elkerülésének érdekében van így.

4.1.5 A megszűnés esetei

Az egyesülés megszüntetésére több módon is sor kerülhet. Az egyesülést megszüntethetik a tagok, a megszűnést kimondó határozattal, melyet egyhangúlag kell elfogadni. Ilyen határozat akkor születik, ha az egyesülés fenntartására rögzített időtartam lejárt, vagy más, a létesítő szerződésben meghatározott megszűnési ok áll fenn, illetve ha az egyesülés

¹⁴ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 12- 18. cikk

¹⁵ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 19. cikk

¹⁶ A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 13- 14. cikk

elérte az alapításkor kitűzött célját. Ha abban a tagállamban, ahol az egyesülés székhelye található, a szervezet tevékenysége közérdekbe ütközik, a bíróság megszüntetheti a társaságot. Az egyesülés felszámolása és végelszámolása mindig a nemzeti jogok hatálya alá tartoznak, a fizetéseképtelenségi szabályokhoz hasonlóan. Fontos követelmény még a felszámolással kapcsolatban, hogy a bejegyzéshez hasonlóan nem csak az adott nemzeti hivatalos lapokban, hanem a Közösség hivatalos lapjában is meg kell jelentetni.¹⁷ Ennek a rendelkezésnek véleményem szerint az átláthatóság növelése, és az üzleti bizalom fokozása a célja.

4.1.6 Az európai gazdasági egyesülés szabályaihoz kapcsolódó jogeset

Az alábbiakban egy olyan ítéletet szeretnék bemutatni, amelyet az Európai Unió Bírósága hozott egy európai gazdasági egyesüléssel összefüggésben.

A C-402/96 sz. ügyben a Bíróság 1997. december 18-án hozott ítéletet. Az ügy lényege az alábbiakban foglalható össze. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a frankfurti szövetségi bíróság adta be, a frankfurti székhelyű European Information Technology Observatory, Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung (a továbbiakban 'EITO') által kérelmezett európai gazdasági egyesülés bejegyzése kapcsán. A problémát az EGE rendelet ötödik cikkének értelmezése jelentette, amely kimondja, hogy az egyesülést létesítő szerződésnek tartalmaznia kell az egyesülés nevét, amely előtt, vagy mögött szerepelnie kell az „Európai Gazdasági Egyesülés” kifejezésnek, vagy az „EGE” rövidítésnek, kivéve, ha az már egyébként is a név része. A rendelet emellett azt is tartalmazza, hogy az egyesülésekre nézve mindig annak a tagállamnak a joga alkalmazandó, amelyben az egyesülés székhelye található. A társaság bejegyzési kérelmét azért utasították el, mert a német társasági jogban az egyesülések nevére vonatkozóan az a fő szabály, hogy azt elsődlegesen személynevekből, illetve személynevekből, és az azokhoz tartozó rövidítésekből kell összeállítani, így a névben nem kell feltétlenül szerepeltetni az „EGE” rövidítést, hiszen az csak a társaság tevékenységének objektív leírására szolgál.¹⁸

A kérdés tehát az volt, hogy az európai gazdasági egyesülés nevével kapcsolatban elsődlegesen a német jogot, vagy a Tanács rendeletét kell-e alkalmazni. Mivel a kérdésben

¹⁷A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről, 31- 31. cikk, 35- 36. cikk

¹⁸C-402/96 European Information Technology Observatory Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung, EBHT 1997., I-07515.

a német bírósági rendszer magasabb szintjein sem sikerült egyetértésre jutni, előzetes döntést kértek az Európai Bíróságtól. A Bíróság mindkét fél érveinek meghallgatása után arra jutott, hogy az idézett rendelet ötödik cikke értelmében egy európai gazdasági egyesülés nevének mindenképpen tartalmazni kell vagy a teljes kifejezést, vagy az „EGE” rövidítést, és a székhely szerinti tagállam joga csak az egyesülés nevének többi részével kapcsolatban alkalmazható.¹⁹

Ez az eset is jól példázza, hogy az Európai Bíróság szerepe mennyire kiemelkedő a társasági jog harmonizációja, és a közös európai joganyag értelmezése során.

4.1.7 Értékelés

Véleményem szerint az európai gazdasági egyesülés egyik előnye, hogy ezzel a társasági formával kapcsolatban állnak rendelkezésre a legszélesebb körben a tapasztalatok a több évtizedes múltja miatt. Emellett pozitívum, hogy koordinációs szervezatként működik, ez által a tagjainak viszonylag széles körű mozgásteret biztosít. További előnyt jelent, hogy a rendeletben nincs meghatározva az alapításhoz szükséges minimális tőke mértéke, így az európai gazdasági egyesülés akár kisvállalkozások számára is elérhető.

A szabályozás legnagyobb hiányosságának azt tartom, hogy az európai gazdasági egyesülés esetén a rendelet a tagállamokra bízta annak eldöntését, hogy az egyesülés jogi személyiséggel rendelkezzen, vagy nem. Meglátásom szerint a sui generis társasági formák esetén a jogalkotó céljának leginkább az felel meg, ha ezek a társaságok jogi személyiséggel rendelkeznek, így ennek a rendeletbe foglalását javaslom.

További problémát jelenthet az, hogy a méretre vonatkozó előírások között szereplő 500 fős korlát több közepes méretű vállalkozás esetén nem biztos, hogy elegendő, ezért a létszámkorlát bővítése is javasolható.

Emellett, megengedi a rendelet ugyan, hogy az európai gazdasági egyesülés áthelyezze a székhelyét egy másik tagállamba, de véleményem szerint az ismertetett folyamat túlkomplikált, időigényes, és számtalan költséggel jár. A jelenlegi szabályok alapján székhelyáthelyezéskor az is előfordulhat, hogy amíg a régi tagállam nyilvántartásából való törlés nem történik meg, a társaság egyszerre szerepelhet a régi és az új székhely szerinti tagállam nyilvántartásában. Éppen ezért a székhelyáthelyezés kapcsán olyan, az eddiginél

¹⁹ C-402/96 European Information Technology Observatory Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung. EBHT 1997., I-07515.

rugalmasabb szabályozás kialakítását javaslom, amely kevesebb adminisztratív terhet ró a társaságra, de ezzel egy időben az átláthatóság, és a jogbiztonság követelményeinek is megfelel.

A továbbiakban bemutatott társasági formákhoz képest hátrányt jelenthet az európai gazdasági egyesülés esetén az is, hogy alapítása csak eredeti módon valósulhat meg, származékos alapításra nincs lehetőség.

4.2 AZ EURÓPAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

4.2.1 Kialakulása

Az *európai társaság* megteremtésének alapötlete igen hamar megjelent a közösségi jogban, ennek bizonyítéka, hogy Pieter Sanders munkacsoportja már 1966-ban kidolgozta az Európai Társaság statútumát, amelyre alapozva a Bizottság 1970-ben javaslatot dolgozott ki (Martonyi 1986: 489). Ezt a javaslatot 1975-ben kezdték el átdolgozni, melynek eredményeként 1988-ban született meg az új javaslat. Az új javaslatot 1989-ben módosították, majd 1991-ben terjesztették elő, de megszavaztatni még sokáig nem sikerült. Az Európai Tanács 2000. decemberi nizzai ülését követően vált biztossá, hogy 15 évvel az első *sui generis* társasági formát követően sikerül elfogadtatni a *Societas Europaea*, vagyis az Európai Részvénytársaság tervezetét (Horváthy 2003: 33).

Az Európai Részvénytársaságra a Tanács 2157/2001-es rendelete vonatkozik, a rendeletnek megfelelő előírásokat Magyarországon a 2004. évi XLV. törvény tartalmazza. A rendelet célja, hogy lehetővé tegye egy olyan gazdasági társaság létrehozását, amely révén a különböző tagállamokban bejegyzett gazdasági társaságok egyesülhetnek, vagy holdingtársaságot hozhatnak létre.²⁰ Mindez azért szükséges, mert a megváltozott gazdasági viszonyokban a kereskedelem előtti akadályokat le kell bontani, és lehetővé kell tenni, hogy a több tagállamot ellátó vállalatok közösségi szinten optimalizálhassák a tevékenységüket.²¹

A fenti rendelettel egy időben született meg a Tanács 2001/86/EK rendelete az európai részvénytársaság statútumának a munkavállalói részvétel tekintetében történő

²⁰ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, preambulum (10)

²¹ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, preambulum, (1)

kiegészítéséről. Ez a rendelet annak érdekében jött létre, hogy biztosítsa a munkavállalóknak a gazdasági társaság döntéseiben való részvételhez kapcsolódó jogait.²²

4.2.2 Általános jellemzők és alapítás

Az európai részvénytársaság minden esetben jogi személy, melyet a rendeletnek megfelelő módon lehet létrehozni. A társaság tőkéje részvényekre oszlik, és a tagok csak a vagyoni hozzájárulásuk erejéig felelnek a társaság tevékenységéért.²³

Az európai részvénytársaság alapításához szükséges minimális tőke 120.000 euró, tehát ez a forma inkább a nagyvállalatok számára elérhető. Abban az esetben, ha az SE székhelyül szolgáló tagállamban bizonyos tevékenységek folytatása esetén magasabb a szükséges tőke értéke, mint amennyit a rendelet előír, akkor a tagország által előírt magasabb érték szükséges az alapításhoz.²⁴ Az SE minden esetben nyilvánosan működő részvénytársaságnak minősül.²⁵ Azokban a kérdésekben, amelyeket a rendelet nem szabályoz, vagy a társaság alapszabályainak rendelkezései lesznek irányadóak, vagy meghatározott esetekben a székhely szerint illetékes tagállam jogát kell figyelembe venni.²⁶

Európai részvénytársaságot többféle módon lehet alapítani, de minden esetben már meglévő vállalati struktúra szükséges hozzá. További, a létrehozás konkrét módjától független feltétel, hogy legalább két tagra eltérő tagállam joga vonatkozzon. Európai részvénytársaság alapítható egyesüléssel, akkor, ha az alapításban résztvevő nyilvánosan működő részvénytársaságok székhelye a Közösség területén van, és legalább két társaságra eltérő tagállamok joga érvényes.²⁷ Ha az egyesülés beolvadással történik, az átvevő gazdasági társaság veszi fel az SE formáját, ha pedig összeolvadás történik, az új társaság lesz SE, a részt vevő gazdasági társaságok pedig értelemszerűen megszűnnek.²⁸ Az egyesülni kívánó gazdasági társaságoknak egyesülési tervezetet kell készíteni, amely tartalmazza többek között az egyesülő társaságok, és a leendő SE alapvető adatait, az SE alapszabályát, és a részvények átruházásának feltételeit. Egyes esetekben lehetőség van

²² A Tanács 2001/86/EK irányelve, preambulum, (18)

²³ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 1. cikk

²⁴ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 4. cikk

²⁵ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 3. cikk

²⁶ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 9. cikk

²⁷ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 2. cikk

²⁸ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 17. cikk

arra, hogy az SE székhelye szerinti tagállam igazságügyi vagy közigazgatási hatósága által kijelölt független szakértő is átvizsgálja az egyesülési tervezetet, és minden olyan adathoz hozzáférjen, amely a feladat teljesítéséhez szükséges.²⁹ A rendelkezés célja nyilvánvalóan az, hogy a visszaélések kiszűrése minél korábban megtörténjen, de véleményem szerint, abban az esetben, ha ez túlzott adminisztratív és pszichológiai terhekkel jár, az visszatárhathatja a társaságokat attól, hogy ezt az egyébként kedvező formát válasszák együttműködésük keretében.

Európai részvénytársaság létrehozható még holdingtársaság alapításával is, abban az esetben, ha a résztvevő társaságok központja a Közösség területén belül található, és közülük legalább kettő vagy eltérő tagállamok joga alá tartozik, vagy legalább két éve rendelkezik egy másik tagállamban leányvállalattal vagy fiókteleppel.³⁰ Holdingtársaság alapításakor a részt vevő társaságok nem szűnnek meg, a folyamat adminisztratív oldala pedig szinte azonos az egyesüléssel történő alapításkor megismertekkel: itt is szükség van többek között alapítási tervezetre, és független szakértők is átvizsgálhatják azt. Az érvényességhez pedig itt is minden alapító társaság közgyűlésének jóvá kell hagyni a holdingtársaság létrehozását.³¹

Abban az esetben, ha SE leányvállalat alapítása mellett döntünk, továbbra is feltétel, hogy a részt vevő társaságok székhelye a Közösség területén legyen, illetve közülük legalább kettő eltérő tagállamok joga alá tartozzon, vagy legalább két éve rendelkezzen másik tagállamban leányvállalattal, vagy fiókteleppel. Ugyanakkor az alapítás további lépéseire vonatkozóan a megfelelő nemzeti jog szabályai alkalmazandók.³²

Európai részvénytársaság a fenti módokon túl létrejöhet az által is, hogy egy már meglévő, a Közösség területén létrejött nyilvánosan működő részvénytársaság alakul át, de ezt csak akkor teheti meg, ha legalább két éve rendelkezik egy másik tagállamban leányvállalattal. Ebben az esetben az átalakulás miatt nem jön létre új jogi személy, és az átalakuló társaság sem kerül felszámolásra. Az átalakulás tervezetét itt is az irányító és döntéshozó szervek hozzák létre, majd az érintettekkel való megismertetést követően a közgyűlésen meg kell

²⁹ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 20- 22. cikk

³⁰ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 2. cikk

³¹ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 32. cikk

³² A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 2. cikk, 36. cikk

szavazni azt. Lényeges szabály még, hogy átalakuláskor a székhely nem helyezhető át egyik tagállamból a másikba.³³

4.2.3 Működése és szervezeti felépítése

A társaság működésének egyik sajátossága, hogy a létesítő okirat szerinti székhely áthelyezhető egy másik tagállamba, az áthelyezés révén pedig nem jön létre új jogi személy, illetve az áthelyezés nem eredményezi a részvénytársaság felszámolását sem. Ebben az esetben is készül egy áthelyezési tervezet, amelyet közzé is kell tenni. Ez tartalmazza az új székhelyre, és az áthelyezés ütemezésére vonatkozó javaslatokat, valamint a részvényesekre, hitelezőkre, és munkavállalókra gyakorolt hatásokat. Az áthelyezésről ebben az esetben is a közgyűlés dönt. Az új székhely szerinti tagállamban való bejegyzésre addig nem kerülhet sor, amíg a régi székhely szerinti tagállam illetékes hatósága nem igazolja azt, hogy az áthelyezés előtt szükséges lépéseket betartották. Amikor az SE bejegyzése az új tagállamban megtörténik, az illetékes hatóság értesíti a régi székhely szerinti tagállamot, és ott a társaság törlésére csak ekkor kerülhet sor.³⁴ Ez a rendelkezés egyértelműen az átláthatóság növelésére irányul.

Az európai részvénytársaság szervezeti felépítését tekintve elmondható, hogy a társaság minden esetben rendelkezik közgyűléssel, illetve attól függően, hogy egyszintű, vagy kétszintű az irányítás, rendelkezik még egy felügyeleti és egy irányítási szervvel, illetve egy ügyviteli szervvel.³⁵

A közgyűlés azokban az ügyekben határozhat, amelyet ez a rendelet, vagy a székhely szerinti tagállam joga a hatáskörébe utal. A közgyűlés megszervezésére, levezetésére és a szavazás szabályaira vonatkozóan mindig az illetékes tagállam nyilvánosan működő részvénytársaságokra vonatkozó szabályai az érvényesek. Legalább egyszer kell közgyűlést tartani minden naptári évben, melyet a részvények 10%-át birtokló részvényesek is kérvényezhetnek, illetve ők a napirendi pontok bővítését is kérhetik.³⁶

Az éves, és a konszolidált beszámolók elkészítése tekintetében is a székhely szerinti tagállam nyilvános részvénytársaságokra vonatkozó szabályai irányadók. A kísérő

³³ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 2. cikk, 37. cikk

³⁴ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 8. cikk

³⁵ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 38. cikk

³⁶ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 52-56. cikk

jelentésre, a könyvvizsgálatra, és a beszámolók közzétételére is ezek a szabályok vonatkoznak.³⁷

4.2.4 Megszűnésének esetei

Az európai részvénytársaság megszűnhet jogutód nélkül, vagy jogutódlással.

A jogutód nélkül történő megszűnés esetei a felszámolási eljárás, vagy a végelszámolási eljárás lehetnek, melyekre vonatkozóan a tagállami jog rendelkezései irányadók. A jogutódlással történő megszűnés azt jelenti, hogy az európai részvénytársaságot a székhely szerinti tagállam joga alá tartozó nyilvánosan működő részvénytársasággá alakítják. Erről az átalakulásról azonban nem hozható döntés a bejegyzést követő két év eltelte, vagy az első két évre vonatkozó beszámoló elfogadása előtt.³⁸ Ez véleményem szerint azt a célt szolgálja, hogy a vállalkozások átgondolt döntés eredményeként, és csak indokolt esetben alakuljanak át európai részvénytársasággá.

4.2.5 A szabályozáshoz kapcsolódó jogeset

Az európai részvénytársaság kapcsán egy magyar vonatkozású jogesetet szeretnék röviden ismertetni. Az Európai Bíróság 2008 decemberében hozott ítéletet a C-210/06 számú, előzetes döntéshozatalra irányuló ügyben, melyet a Szegedi Ítéltábla kérvényezett. A vita tárgyát az képezte, hogy a CARTESIO Oktató és Szolgáltató Bt. Olaszországba kívánta helyezni a tényleges székhelyét, de úgy, hogy a magyar jog maradjon a társaság személyes joga. Mivel a Cégbíróság elutasította a társaság kérelmét, az a Szegedi Ítéltáblához fellebbezett, az Ítéltábla pedig előzetes döntéshozatalt kért az Európai Bíróságtól. Az Ítéltábla részletesen indokolja, hogy miért járt el helyesen a Cégbíróság, amikor elutasította a CARTESIO kérését. Emellett mellékesen utal arra is, hogy az európai részvénytársasági forma sokkal rugalmasabb és költségkímélőbb szabályokat állít fel a székhely áthelyezésére vonatkozóan, hiszen lehetőséget nyújt arra, hogy a társaság székhelyét végelszámolási eljárás helyezze át egy másik tagállamba.³⁹ Véleményem szerint ez is rávilágít arra, hogy az európai részvénytársasági forma hazánkban nem túl közismert.

³⁷ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 61. cikk

³⁸ A Tanács 2157/2001 rendelete az európai részvénytársaságról, 63. és 66. cikk

³⁹ C-210/06 CARTESIO Oktató és Szolgáltató Bt. EBHT 2008., I-09641.

Az eljárás eredményeként egyébként az Európai Bíróság megállapította, hogy az európai joggal nem feltétlenül összeegyeztethetetlen az a szabályozás, amely a jogesetben leírt székhelyáthelyezést nem engedélyezi. A székhelyáthelyezés uniós liberalizálása így elmaradt. A helyzet feloldására két lehetőség jöhet szóba. Az egyik, hogy az Unió másodlagos jogforrást hoz, és így változtatja meg a szabályozást. A másik alternatíva az lehet, ha a tagállamok kezdik el egyoldalúan liberalizálni a székhelyáthelyezésre vonatkozó szabályait (Czigler 2010:394-395).

Johnston és Syrpis szerint (Johnston-Syrpis 2009: 395-403) a CARTESIO- eset hatása nagyban függ attól, hogy a tagállamok, az uniós szervek és bíróságok, valamint a társaságok vezetői hogyan reagálnak rá. Jelenleg egyik tagállamnak sincs olyan szabályozása, amely lehetővé tenné azt, hogy a másik tagállamban alapított társaságok egy lépésben az áthelyezés célországának belső joga alá kerüljenek. A szerzőpáros valószínűnek tartja, hogy az eset hatására a brit lobbi tevékenység erősödni fog, melynek célja az egylépcsős áthelyezés megvalósítása lesz. Kérdéses ugyanakkor, hogy a tagállamok érdekeinek ez mennyire felel meg. Egyrészt, a székhelyáthelyezésre már alternatívát kínálnak a meglévő szupranacionális társasági formák, valamint a határokon átnyúló összeolvadásokat szabályozó irányelv. Másrészt, a tagállamok motivációját csökkentheti az egylépcsős szabályozással kapcsolatban az esetleges adójogi, hitelezővédelmi, és munkavállalókkal kapcsolatos kérdések rendezetlensége.

4.2.6 Értékelés

Az európai részvénytársaságokra vonatkozó szabályok értékelésének kiterjedt szakirodalma van, az alábbiakban így saját véleményem mellett néhány jelentős tanulmány állásfoglalását is szeretném ismertetni a társasági forma kapcsán.

Horváthy tanulmánya (Horváthy 2003: 35- 42) a szabályozás legproblematisabb területének a társaságra alkalmazandó jog meghatározását tartja. Véleménye szerint a társasági forma első megjelenésekor még sokkal kiterjedtebb, átfogóbb szabályokat határoztak meg, de ezeket nem sikerült elfogadtatni, ezért a kompromisszumok keresése során a közösségi jog fokozatosan „kiüresedett”, és egyre nagyobb teret kaptak a tagállami jogszabályok. Ez azonban egy sokrétű, bonyolult rendszert eredményezett, melyben az alkalmazandó szabályok meghatározása számtalan kérdést, problémát vet fel. A rendelet további hiányossága, hogy nem szabályozza azt az esetet, amikor az európai

részvénytársaság „határokon átnyúló jellege” a társaság működése közben szűnik meg. A szerző az alapítási módok közül a fúziót tartja a leginkább kifogásolhatónak, hiszen a közzétételi szabályok nincsenek egyértelműen meghatározva. A holding forma legnagyobb hibáját pedig abban látja, hogy a tagi struktúrát alapításkor rögzítik, így ebben az esetben későbbi bővítésre nincs lehetőség. A szabályozás jelentős előnye, hogy a rendelet felhatalmazást ad a tagállamoknak a hitelezők, a kisebbségi részvényesek és a munkavállalók speciális védelemben részesítésére. A rendelet további pozitív vonása, hogy a székhelyáthelyezés szabadsága itt teljesedik ki, vagyis itt van először lehetősége a társaságoknak áthelyezni a székhelyüket egy másik tagállamba úgy, hogy az nem eredményezi a társaság, mint jogi személy megszűnését.

Inotai elsősorban az Európai Unió versenyképessége javításának eszközeként vizsgálta az európai részvénytársaságot (Inotai 2007: 19- 23). A szerző kiemeli, hogy az egységes európai piacok megteremtése nem csak az integráció mélyítésének előfeltételét jelentik, hanem Európa globális versenyképességének javítása szempontjából is létfontosságú. Az európai részvénytársaság lehetséges előnyei véleménye szerint négy területen realizálódhatnak: jogi, gazdasági, intézményi és fejlesztési előnyöket különít el. Mivel az SE egész Európára kiterjedő, egységes szabályok szerint alapítható, és működtethető, a versenyképesség szempontjából kulcsfontosságú átszervezések, és áttelepülések akadálymentesen végrehajthatók. A gazdasági előnyök esetén főleg költséghatékonyagra kell gondolni, hiszen a társasági forma által könnyebben és gyorsabban be lehet építeni az anyacég tevékenységébe egy felvásárolt vállalatot. Az intézményi előnyöket az európai profil megszerzése, és a többi tagállam területére történő egyszerűbb behatolás jelenti. Fejlesztési előnyök tekintetében többek között az eltérő üzleti kultúrák egymásba olvasztását, és az európai értékrend terjesztését kell kiemelni. Inotai azonban utal a társasági forma hátrányaira is. Itt első sorban arra helyezi a hangsúlyt, hogy bár a rendelet megszületett, a tagállami jogok közötti eltérések nem szűntek meg, és olyan, a versenyképesség szempontjából kulcsfontosságú kérdések, például az adójog vagy a versenyjog harmonizációja tekintetében sem történt előrelépés.

Szanyi 2007-es munkájában (Szanyi 2007: 63-64) szintén az európai részvénytársaság lehetséges előnyeit és hátrányait vizsgálja. Elemzése alapján a korábban felsoroltak mellett a társasági forma további előnye, hogy az egységes vállalati szerkezet miatt a társaságok hatékonysága növekszik, valamint az irányítási és ügyviteli költségek csökkennek. Jelentős előny még, hogy a tagállamok eltérő gyakorlatára tekintettel

választható lehetőségként jeleníti meg a rendelet az egy- és kétszintű vállalkozási rendszert. Komoly hátrányt jelent viszont, hogy természetes személy nem lehet európai részvénytársaság alapítója, és a legoptimálisabb székhely kiválasztása is magas költségekkel járhat. A minimális alaptőke nagysága miatt ez a forma a kisvállalkozások számára elérhetetlen, továbbá számtalan, a működést érintő kérdés szabályozása rendezetlen.

McCahery és szerzőtársa azt vizsgálták, hogy az európai részvénytársaság képes-e megakadályozni a Delaware- jelenség kialakulását Európában (McCahery-Vermeulen 2005: 789-791). A szakirodalomban a Delaware- jelenség annyit takar, hogy mivel az Amerikai Egyesült Államokban a társasági jogi szabályozás az egyes államok hatásköre, egyfajta szabályozási verseny alakult ki közöttük. A verseny lényege, hogy az államok minél kedvezőbb feltételeket állapítsanak meg a társaságok működésére vonatkozóan, és ez által minél több társaságot jegyezzenek be a területükön. A versenyből az USA-ban Delaware állam került ki győztesen: a kedvező társasági jogi környezetnek köszönhetően a vállalatalapítók népszerű célpontja lett, így a Fortune 500 listán szereplő cégek több mint fele itt van bejegyezve. Az Európai Unió jogalkotásában kezdettől fogva megfigyelhető volt a leírt szabályozási verseny elkerülésére való törekvés, az európai részvénytársaság koncepciója miatt azonban felmerülhet ez a probléma. Éppen ezért a szerzők az európai részvénytársaságokra vonatkozóan szorgalmazzák a közös adózási szabályok bevezetését, különösen az egységes társasági adóalap tekintetében (McCahery-Vermeulen 2005: 801).

Eidenmüller és szerzőtársai az európai részvénytársaság hatásait matematikai eszközökkel, modellek segítségével vizsgálták. Tanulmányukban (Eidenmüller et al. 2010: 47- 49) az értékpapírpiacon reakcióit elemezték azon társaságok esetén, amelyek az európai részvénytársasággá való átalakulást bejelentették. Egy előzetes tanulmányban ugyanis szignifikáns összefüggést találtak az európai részvénytársasággá alakulás bejelentése, és a részvényárak növekedéséből származó rendkívüli hozam között. Ez a modell azonban nagyobb mintán már nem volt megbízható, melynek elsősorban a rendelkezésre álló adatsor rövidegsége volt az oka. Egy másik tanulmányukban azt vizsgálták, hogy a jogi szabályozás sajátosságai miatt megszerezhető előnyök mennyire befolyásolják a társasági forma megválasztását (Eidenmüller et al. 2011: 31- 33). Kutatásuk során telefonos felméréseket végeztek, és statisztikai modelleket alkalmaztak. Arra jutottak, hogy a jogi szabályozástól remélt előnyök fontos szerepet játszanak a társasági formáról való döntés folyamatában. Az európai részvénytársasági forma azokban az országokban volt népszerű,

amelyek esetén a munkavállalói részvétel szabályai szigorúbbak, mint az irányelv előírásai. Emellett további motivációt jelentett az SE forma választásakor, hogy a székhelyáthelyezés következményeként lehetőség nyílhat a társasági adó egy részének megtakarítására is. A magas bejegyzési költségek miatt nem sok európai részvénytársaság jön létre, de ez a jelenség is alátámasztja, hogy létezik igény a jelenlegitől eltérő szabályozás megteremtésére.

Véleményem szerint a társasági formával kapcsolatban a legnagyobb probléma az, hogy a szabályozási rendszer túlzottan összetett: a rendelet, a tagállami jog és az alapszabály egymáshoz való viszonya nem mindig egyértelmű, és számos jogi problémát felvet. További hiányosságként emelném ki azt, hogy az alaptőke euróban való meghatározása a nem eurózóna tagok számára az árfolyamok alakulásától függően teheti vonzóvá, vagy éppen kevésbé kedvezővé az alapítást. Mindenképpen előnyösnek tartom a társaság szervezeti felépítésében megmutatkozó rugalmasságot, és a munkavállalói érdekvédelem hangsúlyozott érvényesülését. A társasági forma a tagállamok közötti székhelyáthelyezés egyszerűbbé tételével új dimenziót nyitott meg, és véleményem szerint hosszú távon ez a társasági forma fogja a legjelentősebb szerepet betölteni az európai uniós belső piacon.

4.3 AZ EURÓPAI SZÖVETKEZET

4.3.1 Az európai szövetkezet kialakulása

Az Unió szövetkezetekkel kapcsolatos jogalkotását is a közös piac megvalósításának igénye motiválta. Nyomatékosan megfogalmazódott az elvárás, hogy a helyi igényeket kielégítő szervezeteken túl határokon átvélő szövetkezetek alapításra is legyen lehetőség. A szövetkezetekkel kapcsolatos jogalkotást felgyorsította az ENSZ Közgyűlés 2001-es határozata is, amelyben az ENSZ felszólította a kormányokat arra, hogy a szövetkezetek sajátosságainak figyelembe vétele mellett olyan környezet megteremtésére törekedjenek, amelyben a szövetkezetek más gazdasági társaságokkal egyenlő feltételek szerint működhetnek. A szabályozás figyelembe veszi továbbá az 1995-ben a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége által a Manchesteri Kongresszuson meghatározott alapelveket, értékeket, és támaszkodik a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) ajánlásaira is (Réti 2007: 33).

Az európai szövetkezetre, vagyis a Societas Cooperativa Europaea- ra a Tanács 1435/2003/EK rendelete vonatkozik. Ezzel a rendelettel egy időben készült el a Tanács 2003/72/EK irányelve az európai szövetkezet statútumának a munkavállalói részvétellel kapcsolatos kiegészítéséről. Magyarországon a vonatkozó szabályokat a 2006. évi LXIX. törvény tartalmazza.

A rendelet megalkotásának célja azonos versenyfeltételek biztosítása és a gazdasági fejlődéshez való hozzájárulás a közös piac akadályainak lebontásával, és egységes jogi keret megteremtésével, melyben a szövetkezetek más vállalkozási formákkal egyenlő feltételek mellett folytathatják tevékenységüket.⁴⁰

4.3.2 Az alapítás folyamata

A Közösség területén SCE formájában szövetkezet hozható létre a rendeletben meghatározott feltételeknek megfelelően. Az európai szövetkezetek mindig jogi személyek. Háromszintű szabályozás vonatkozik rájuk: az idézett rendelet mellett érvényes lehet rá az alapszabály, ha azt a rendelet kifejezetten megengedi, illetve a rendelet által nem, vagy csak részben szabályozott kérdések esetén a tagállami jog is alkalmazható.⁴¹

„Az SCE alapvető célja tagjai szükségleteinek kielégítése és/vagy tagjai gazdasági és szociális tevékenységeinek fejlesztése, különösen a tagokkal kötött olyan megállapodások útján, amelyek célja árukkal vagy szolgáltatásokkal történő ellátás, illetve az SCE által ellátott jellegű munka elvégzése vagy megbízás ellátása. Az SCE célja lehet továbbá tagjai szükségleteinek oly módon történő kielégítése, hogy a fenti módon előmozdítja tagjainak gazdasági tevékenységeiben, egy vagy több SCE-ben és/vagy nemzeti szintű szövetkezetekben való részvételét. Az SCE tevékenységét leányvállalatán keresztül is elláthatja.”⁴²

A hivatkozott rendelet az európai szövetkezet alapításának feltételeit az alábbiak szerint határozza meg. Öt módon lehet létrehozni a szervezetet, és a tagokra vonatkozóan minden esetben kikötés, hogy legalább két különböző tagállamhoz tartozzanak. Az alapításhoz legalább öt természetes személy kell, akiknek tehát legalább két különböző

⁴⁰ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, preambulum, (6)

⁴¹ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 8. cikk

⁴² A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 1. cikk (3)

tagállamban van a lakhelyük. A második lehetőség, hogy az öt alapító között vegyesen vannak természetes és jogi személyek, de ez esetben is feltétel, hogy ezek legalább két különböző tagállamban rendelkezzenek lakóhellyel, illetve ezek joga alá tartozzanak, mint jogi személyek. Európai szervezetet létrehozhatnak csak jogi személyek is, amelyek legalább két különböző tagállam joga alá kell, hogy tartozzanak. Az alapítás további két lehetőségét a már korábban meglévő szervezetek átalakulása, illetve egyesülése jelenti.⁴³ Az alapítás során annak a tagállamnak a szervezetekre vonatkozó jogát kell alkalmazni, amelyben az SCE székhelye lesz. Az alapítás tényét az adott tagállamban, és az Európai Unió Hivatalos Lapjában is meg kell jelentetni.⁴⁴

Az alapítás érvényességéhez meghatározott tőkeminimumot ír elő a rendelet, ami azt jelenti, hogy az SCE jegyzett tőkéjének összege nem lehet 30 000 eurónál kevesebb. Ezt a tőkét a tagok nemzeti pénznemben kifejezett részjegyei jelenítik meg. Mivel a tőke csak gazdaságilag értékelhető eszközökből állhat, munkavégzésre vagy szolgáltatásnyújtásra való kötelezettségvállalás ellenében nincs lehetőség tagi részjegy kibocsátására. A részjegyek kizárólag névre szólóak lehetnek, és névérték alatt nem lehet őket kibocsátani.⁴⁵

Az európai szervezet létesítő okirata az alapszabály, amelyet az alapítók a székhely országának megfelelő szabályok alapján hoznak létre. Az alapszabály minimális tartalmi követelményei között szerepel az SCE neve, amelyet megelőz, vagy követ az „SCE” rövidítés, és szükség szerint a „korlátolt felelősségű” megjelölés; a célkitűzések meghatározása; a tagok adatai; a székhely címe; a tagsági jogviszonyra vonatkozó szabályok; az egyes irányítási szervek feladata és hatásköre; a határozatképesség követelményei; a jegyzett tőke összege, valamint a szervezet fennállásának időtartama amennyiben az határozott időre jön létre.⁴⁶

Az alapszabály szerinti székhely abban a tagállamban van, ahol a társaság központi ügyvezetése zajlik. A székhely másik tagállamba áthelyezhető, de ez nem eredményezi a társaság felszámolását, vagy új jogi személy létrejöttét. A székhely áthelyezésére vonatkozóan az irányító szervnek javaslatot kell készítenie, és azt közzétenni, majd jelentést kell készíteni az áthelyezés gazdasági és foglalkoztatási hatásairól, valamint a társaság érintettjeire vonatkozó következményekről. Ezt a jelentést az érintettek meghatározott feltételekkel tekinthetik meg az áthelyezésről való döntést megelőzően. Ha

⁴³ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szervezet statútumáról, 2. cikk

⁴⁴ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szervezet statútumáról, 17. cikk

⁴⁵ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szervezet statútumáról, 3-4. cikk

⁴⁶ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szervezet statútumáról, 5. cikk

döntés születik a székhely áthelyezéséről, akkor az új székhely szerinti tagállamban addig nem kerülhet sor a bejegyzésre, amíg a korábbi székhely szerinti tagország illetékes hatósága nem igazolja a szükséges feltételek teljesülését, és az új székhely szerinti országban be nem bizonyosodik a bejegyzésre vonatkozó feltételek teljesülése. Az új bejegyzést követően az illetékes hatóság értesíti a régi székhely szerinti tagállam hivatalát, ahol csak az értesítést követően kerülhet sor a társaság törlésére.⁴⁷

4.3.3 A tagsági viszony sajátosságai

Az SCE tagjai természetes, és jogi személyek is lehetnek, hacsak az alapszabály másként nem rendelkezik. A tagság megszerzéséhez az alapítást követően az irányító szerv jóváhagyása szükséges, a felvételt pedig bizonyos feltételektől is függővé tehetik, például a tőkejegyzés legalacsonyabb összegét, vagy a társaság rendeletetésével összefüggő követelményt lehet megállapítani. A tagok jegyzékét az alapszabály szerinti székhelyen kell tartani, és a jegyzett tőkét érintő változásoknak megfelelően hatályosítani kell azt. A tagsági viszony több módon is megszűnhet, így kilépéssel, kizárással, a részesedés másik tagra történő átruházásával, a természetes személy tag halálával, vagy a jogi személy tag jogutód nélküli megszűnésével. Emellett az alapszabály módosítását ellenző kisebbségi tag is kiléphet a módosítástól számított két hónapon belül, amennyiben új befizetési kötelezettséget írtak elő, vagy a tagok kötelezettségeit jelentősen kiterjesztették, vagy ha a kilépés felmondási idejét öt évnél hosszabb időben állapították meg.⁴⁸

4.3.4 Az európai szövetkezet szervezeti felépítése, és működése

Minden európai szövetkezet rendelkezik közgyűléssel, és attól függően, hogy a társaság kétszintű, vagy egyszintű rendszerben működik, vagy egy felügyelő, és egy irányító szerv működik a közgyűlés mellett, vagy egy ügyviteli szerv.⁴⁹

A közgyűlés feladata a hatáskörébe tartozó kérdésekről való döntés. A közgyűlés lefolytatására a székhely szerinti tagállam szövetkezetekre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. Minden naptári évben legalább egy közgyűlést kell tartani, a tagok írásbeli meghívásával. A közgyűlés összehívását a kisebbségi tagok is kezdeményezhetik. Minden

⁴⁷ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 6- 7. cikk

⁴⁸ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 14- 15. cikk

⁴⁹ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 36. cikk

tag jogosult a napirendi pontok kapcsán felszólalni, és szavazni. Minden tagnak egy szavazata van, a részjegyei számától függetlenül.⁵⁰

Az egyszintű, és a kétszintű rendszerben működő európai szövetkezetekre egyaránt érvényes, hogy az egyes szervek tagjait az alapszabályban meghatározott, hat évet meg nem haladó időszakra nevezik ki. A tagok azonban egy vagy több alkalommal újra kinevezhetők. Nem lehet az európai szövetkezet valamely szervének tagja, vagy képviselője az, akit a székhely szerinti vagy más tagállamban az ilyen tevékenységtől eltiltottak. Emellett az alapszabály speciális feltételeket is meghatározhat az egyes tisztségek betöltésére vonatkozóan.⁵¹ Az egyes szervek határozatképességéhez a szavazati joggal rendelkező tagok legalább felének jelenléte, vagy képviselete szükséges, míg a határozathozatalhoz a szavazati joggal rendelkező, jelen lévő, vagy képviselt tagok többségének szavazata szükséges. Az egyes szervek tagjai az SCE székhelye szerinti tagállam szövetkezetekre vonatkozó szabályai szerint tartoznak felelősséggel a szövetkezetet ért károkért, ha azok a feladatkörükkel járó kötelezettségek megsértése miatt keletkeztek.⁵²

4.3.5 A társaság megszűnésének esetei

Az európai szövetkezet többféle módon szűnhet meg. Sor kerülhet felszámolási eljárásra, végelszámolási eljárásra, vagy átalakulásra. A felszámolási, végelszámolási, fizetésektelenségi, a kifizetések beszüntetésére vonatkozó, és más hasonló eljárásokra a székhely szerinti tagállam joga alapján létrehozott szövetkezetekre vonatkozó szabályok az irányadóak. A rendeletben teljesülő feltételek esetén a társaság felszámolását a székhely szerinti tagállam bírósága, vagy más illetékes hatósága is elrendelheti. A megszűnést közzé kell tenni, a fennmaradó eszközállományt pedig a méltányosság elve alapján kell szétosztani. A székhely szerinti tagállam joga szerinti szövetkezetté alakulásra nem kerülhet sor az európai szövetkezetként történt nyilvántartásba vételtől számított két év elteltéig. Az átalakulás nem jár együtt a társaság felszámolásával, vagy új jogi személy létrejöttével. Az átalakulásról készített jelentést és tervezetet közzé kell tenni, és a döntés minden esetben a közgyűlés jóváhagyásától függ.⁵³

⁵⁰ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 52- 59. cikk

⁵¹ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 45- 46. cikk

⁵² A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 51-52. cikk

⁵³ A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról, 72-76. cikk

4.3.6 Jogeset az európai szövetkezet szabályozása kapcsán

Az európai szövetkezetekre vonatkozó jogesetek keresésekor egy igen érdekes esetre találtam. Az Európai Parlament ugyanis 2006-ban kezdeményezte az európai szövetkezetekről szóló rendelet megsemmisítését. A rendelet megalkotásának körülményeiről tudni kell, hogy a Bizottság 1992-ben terjesztette a Tanács elé a javaslatot, melynek jogalapja az EK szerződés 100.a. cikke volt, de a Maastrichti és Amszterdami Szerződések miatt a rendeletjavaslat jogalapja az EK 95. cikke lett. A Parlament véleményében megerősítette ezt a jogalapot. A Tanácson belül folyó megbeszélések alapján a jogalap azonban megváltozott: az EK 308. cikke lett az új jogalap. A Parlament kérte ugyan az EK 95. cikk jogalapként való fenntartását, és ebben a Bizottság is támogatta, a Tanács azonban ennek ellenére elfogadta a megtámadott rendeletet, és így megerősítette jogalapként az EK 308. cikkét.⁵⁴

A Parlament azzal érvelt a Bíróság előtt, hogy az EK 308. cikke nem jelent megfelelő jogalapot. A Parlament álláspontja szerint ugyanis az EK 308. cikket csak akkor lehet alkalmazni jogalapként, ha az EK- Szerződés nem biztosítja a célkitűzés megvalósításához szükséges hatáskört. Ez azonban a rendelet kapcsán nem teljesül, hiszen az EK 95. cikkével, a tagállamok jogának közelítése által is megtörténhetne, tehát a rendelet megfelelő jogalapja az EK 95. cikk. Az ebben megfogalmazott jogközelítés ugyanis a Parlament szerint magában foglalhatja az új európai jogi formák létrehozását is, amelyek kiegészítik a nemzeti jogokat. Mindez ugyanakkor nem jelenti a nemzeti rendelkezések közösségi jog által történő felváltását. További problémát jelentett a Parlament szerint, hogy az EK 308. cikkére alapított rendeletek jogi személyiséggel, valamint pénzügyi és igazgatási szempontból önállósággal rendelkező közösségi közigazgatási szerveket hoztak létre, a megtámadott rendelet esetén viszont ez nem teljesült. Az európai szövetkezet így tehát nem lehet önálló társasági forma, mivel a rendelet nem állít fel olyan szervezetet, amely teljes körűen szabályozza az európai szövetkezetet, hanem csak a társaság szerkezetét szabályozza, miközben rendszeresen visszautal a székhely szerint illetékes tagállam jogára.⁵⁵

A Tanács szerint viszont egy új jogi formáról van szó az európai szövetkezet esetében. Véleményük szerint önmagában azért nem lehet az EK 95. cikkre alapozni a

⁵⁴ C-436/03 Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa. EBHT 2006., I- 03733.

⁵⁵ C-436/03 Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa. EBHT 2006., I- 03733.

rendeletet, mert az a belső piac kialakítását és működését szolgálja. Emellett az EK 95. cikke csak akkor lenne megfelelő jogalap, ha maga a rendelet a nemzeti jogszabályok közelítését eredményezné, nem pedig egy olyan új formát teremtené, amely a nemzeti jogokban meglévő szövetkezeti formákkal párhuzamosan létezik.⁵⁶

A Bíróság álláspontja szerint helyesen járt el a Tanács, amikor a rendelet jogalapjának az EK 308. cikkét választotta. A rendeletről ugyanis egyértelműen kiderül, hogy az a szövetkezetek nemzeti formája fölé kerülő, és azokkal párhuzamosan létező új jogi forma kialakítására irányul, így az európai szövetkezet, egy sajátos, és közösségi jellegű, európai társulási forma. Mindez attól függetlenül igaz, hogy a rendelet több helyen is a székhely szerint illetékes tagállam jogára utal, hiszen ezek az utalások csak szubszidiárius jelleggel történnek. Így tehát a Bíróság elutasította a Parlament keresetét, és kötelezte azt a felmerülő költségek viselésére.⁵⁷

4.3.7 Értékelés

A fentiekben ismertetett szabályozás pozitív és negatív vonásai a következők.

Mindenképpen pozitívként értékelem azt, hogy európai szövetkezetet nem csak eredeti, hanem származékos módon, tehát már meglévő szövetkezetek egyesülésével, vagy átalakulásával is lehet alapítani.

A rendelet további erősségének tartom, hogy részletes, pontos és jól definiált szabályokat fektet le mind az alapítók körét, mind a szervezet belső működését tekintve. Ezeket a szabályokat ugyanakkor nem találom túlzottan részletesnek, így véleményem szerint a társaság működéséhez kellően rugalmas keretet biztosítanak.

Jelen szabályozás, és egyben a szövetkezeti forma alkalmazhatóságát is gátolhatja, hogy az alapító tagoknak a gazdasági érdekeltség mellett nem feltétlenül van motivációja a tagok szociális tevékenységének fejlesztésére.

Az európai gazdasági egyesülésnél tapasztaltakhoz hasonlóan a székhelyáthelyezés folyamata jelen esetben is túl összetett, és időigényes. Az európai szövetkezetnél is előállhat az a helyzet, hogy a székhelyáthelyezés folyamata alatt rövid ideig mind a régi, mind az új székhely szerint illetékes tagállam nyilvántartásában szerepelhet a társaság.

⁵⁶ C-436/03 Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa. EBHT 2006., I- 03733.

⁵⁷ C-436/03 Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa. EBHT 2006., I- 03733.

Éppen ezért ezen a téren rugalmasabb szabályok bevezetésére lenne szükség, amelyek kevésbé terhelik a társaságot, de képesek a hatékony és biztonságos működés kereteit is megteremteni.

Az európai szövetkezetre vonatkozó szabályokkal kapcsolatban a legnagyobb problémának a tőkeminimummal kapcsolatos előírásokat tartom. Önmagában a tőkeminimum előírása jó ötlet, de véleményem szerint a tőke összegének euróban történő meghatározása már kevésbé az. Figyelembe kellene venni ugyanis, hogy a nem euróövezeti tagországok esetén az árfolyamok kedvezőtlen alakulása hatást gyakorolhat az alapítási kedv alakulására.

4.4 EGY TERVEZETT SZUPRANACIONÁLIS FORMÁRÓL

2009 óta tárgyalják a Sociteas Privatata Europaea, vagyis a magánjogi társaság konstrukcióját az Európai Unióban. Ez a társasági forma a tervezet szerint szintén szupranacionális lesz, és első sorban a kis- és közepes vállalkozások határokon átvéelő tevékenysége számára jelent majd kedvező jogi keretet. Az elképzelt társasági forma az európai részvénytársasághoz hasonló, viszont a kisvállalkozások igényeinek megfelelően alapítása egyszerű, olcsó és rugalmas lesz. Legalább 1 euró induló tőkére lesz szükség, és a tagok nagyfokú szabadságot kapnak majd az alapszabály kialakításakor. A működés során lehetőség lesz a tagállamok közötti székhelyáthelyezésre. Az alacsony alaptőke miatt hitelező- és kisebbségvédelmi szabályokra is szükség van, ezek az ún. mérlegteszt és fizetőképességi teszt lesznek. Előbbi alapján csak akkor fizethető osztalék, vagy vásárolható saját részvény, ha a mérleg alapján ez nem veszélyezteti a társaság kötelezettségeinek határidőre történő teljesítését, míg utóbbi tesztben a társaság cash-flow áramlásait is figyelembe veszik a kötelezettségek teljesítésekor. Az SPE-t létrehozó rendelet megszavazására napjainkig nem került sor a tagállami érdeklentétek miatt (Sándor 2011: 17-18.).

5. ÖSSZEGZŐ ÉRTÉKELES

Dolgozatomban áttekintettem a szupranacionális társasági formák működését meghatározó modern jogi környezet kialakulásához vezető történelmi folyamatot. A több ezer éves európai kultúra emlékeit, a római jogi hagyományokat a megváltozott környezethez jobban illeszkedő középkori társulási alakzatok vették át, illetve váltották fel. Az újkorban a *societas*, a *commenda* és más, korábban meghatározó jogintézmények talaján, ezeket továbbfejlesztve jöttek létre a társasági jogi kodifikációkban foglalt szabályok. Ebben a korban már szignifikáns különbségek figyelhetők meg a három nagy jogcsalád között, hiszen az új kihívásokra eltérő válaszok születtek a brit, a francia és a német területeken. A modern korban, a XIX- XX. században a társasági jog fejlődését az ipari forradalomnak köszönhető gyors és dinamikus gazdasági növekedés határozta meg. Egyre népszerűbbek lettek a tőkeegyesítő társaságok, elsősorban a részvénytársaságok, így ezek szabályozása vált központi kérdéssé.

A második világháborút követő időszakban, az egységes Európa gondolatával egy időben jelent meg az egységes belső piac ötlete, így az ehhez nélkülözhetetlen jogharmonizációs törekvések is megkezdődtek. A jogharmonizáció során a tagállamok jogrendszerei közötti különbségeket igyekeznek minimálisra csökkenteni. Mivel az Európai Unió célkitűzései főleg gazdasági eszközökkel valósíthatók meg, a gazdasági szereplőkre, a társaságokra vonatkozó jog egységesítése is kulcskérdéssé vált. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy már a Római Szerződésben megtalálhatók azok az alapgondolatok, és biztosítva vannak azok az eszközök, amelyek az egységes társasági jogi környezet megteremtéséhez nélkülözhetetlenek. A harmonizációs törekvések másik jelentős eszközét az irányelvek jelentik, amelyek a tagállamokra nézve a legkritikusabb területeken tűznek ki minimumcélokat. A megvalósítás konkrét eszközeit viszont mindig a tagállamok választhatják meg. Annak ellenére, hogy az ismertetett eszközökkel jelentős eredményeket sikerült elérni, és olyan szinten lehetett egységesíteni a társaságok jogi környezetét, ami más eszközökkel elképzelhetetlen lett volna, egységes európai társasági jog mégsem jött létre, és vélhetően erre a jövőben sem fog sor kerülni. Ennek meglátásom szerint három fő oka van. Egyrészt, lényegesek az olyan, több évszázados hagyományra visszatekintő különbségek, amelyek az európai jogcsaládok között megfigyelhetők. Ezeket a különbségeket nagyon nehéz, szinte lehetetlen megváltoztatni. Másrészt, a tagállamok gyakorlata nem egységes abban a tekintetben, hogy a társaságok személyes jogát a

székhely, vagy a bejegyzés elve alapján határozzák meg. Az Európai Bíróság gyakorlata alapján ugyan eltolódás figyelhető meg a bejegyzés elve felé, de ennek ellenére sincs általánosan elfogadott álláspont a kérdésben. Jelentős akadállynak tartom még az egységes európai társasági jog útjában azt, hogy a tagállamok nem ismerik el korlátlanul az egymás joga által létrehozott társaságokat.

A jogharmonizációs folyamat új dimenziójaként értelmezhetjük a szupranacionális társasági formákat, vagyis az európai gazdasági egyesülést, az európai részvénytársaságot, és az európai szövetkezetet. Ezek a társaságok közvetlenül az uniós jogforrásokból, az őket létrehozó rendeletekből nyerik jogalapjukat, megalkotásuk elsődleges célja a belső piac lehetőségei hatékonyabb kihasználásának elősegítése volt. Mind az Európai Unió, mind Magyarország vonatkozásában elemeztem a szupranacionális társasági formák számának alakulásáról rendelkezésre álló adatokat. Ezek alapján megállapítottam, hogy az említett társasági formák pillanatnyilag jelképes szerepet töltenek be az Európai Unió gazdasági életében, ugyanakkor egy dinamikus növekedés kezdete is megfigyelhető a statisztikákban. Magyarországon a Cégbíróság nyilvántartása alapján összesen tizennégy szupranacionális társaság van bejegyezve. Ezek a társaságok főleg a szolgáltató szektorban tevékenykednek, földrajzi elhelyezkedésük tekintetében pedig erőteljes koncentrációt mutatnak: Budapest és vonzáskörzete ad otthont tíz társaságnak. Arra tekintettel, hogy a külföldi érdekeltségű vállalkozások saját tőkéjéből egyre kevesebb összpontosul magyar tulajdonosoknál, lényeges feladatnak tartom a magyar érdekeltségű szupranacionális társaságok létrehozásának ösztönzését. Ezek a társaságok véleményem szerint a hazai tőkével kapcsolatos kedvezőtlen tendenciák ellensúlyozása mellett, az Unió belső piacán való sikeres megjelenés és együttműködés révén, elősegíthetik az ország stabilitását és növekedését.

Meglátásom szerint a szupranacionális társasági formák viszonylagos népszerűtlensége egyrészt a velük kapcsolatban rendelkezésre álló kevés tapasztalattal, másrészt pedig a társasági formák szabályzásának hiányosságaival magyarázható. Éppen ezért a társaságokat létrehozó rendeleteket kritikus módon elemezve rávilágítottam mindegyik forma előnyeire és hátrányaira, a problémás területek hatékonyságának javítása érdekében pedig saját javaslatokat is megfogalmaztam. Ezek révén válaszoltam meg a dolgozat előszavában feltett kutatási kérdéseket.

Az első szupranacionális forma az 1986-ban létrehozott európai gazdasági egyesülés volt. Ez egy koordináló jellegű szervezet, amelynek célja a tagjai gazdasági tevékenységének elősegítése. A rendeletben foglalt szabályok erősségének azt tartom, hogy a koordinációs jellegére való tekintettel viszonylag széles körű mozgásteret biztosít a tagoknak. Előnyös vonás még, hogy nincs előírva az alapításhoz szükséges minimális tőke, így a társasági forma akár kisvállalkozások számára is elérhető. A szabályozás elemzése során ugyanakkor hiányosságokat is felfedeztem. Jelentős problémaként értelmezhető az, hogy az európai gazdasági egyesülés esetében a tagállamok szabadon döntenek arról, hogy a társaság jogi személyiséggel rendelkezzen-e. Véleményem szerint a jogalkotók célkitűzésével az állna összhangban, ha az egyesülések minden esetben jogi személyiséggel rendelkeznének. Szükségesnek tartom az EGE nagyságára vonatkozó előírások módosítását is, hiszen a maximum 500 fős dolgozói létszám miatt több, közepes méretű vállalkozás már nem tudja együttműködését ilyen formában megvalósítani.

Az EGE mellett a másik két társasági formánál is problémát jelentett az, hogy a tagállamok közötti székhelyáthelyezés folyamata túlkomplikált, számos költséget és adminisztratív terhet okozva a vállalatoknak. Emellett az új székhely szerinti tagállamban való bejegyzés szigorú feltételei miatt előfordulhat, hogy a társaság rövid ideig akár mindkét tagország nyilvántartásában is szerepelhet, ami véleményem szerint inkább csökkenti, mint növeli a működésük átláthatóságát. Éppen ezért a székhelyáthelyezésre vonatkozóan rugalmasabb szabályok kialakítását javaslom.

Kronológiai sorrendben másodikként jött létre az európai részvénytársaság 2001-ben, több évtizedes, heves vitákkal övezett előkészítési folyamat eredményeként. A társasági forma megalkotása válasz volt a gazdasági szférából érkező egyre jelentősebb igényre: a tagállamok közötti székhelyáthelyezés egyszerűbbé tételére. A rendelkezések értelmezése és elemzése népszerű téma a szakirodalomban, így több szerző álláspontját is ismertettem a társasági formával kapcsolatban. A legtöbb szakértő várakozása, hogy a társasági forma hosszútávon jelentős mértékben hozzájárulhat Európa versenyképességének javításához. Ennek oka, hogy a rendelet, és így a társasági forma számos kedvező vonással rendelkezik. Így például egyszerűbben lehet a társaság versenyképessége szempontjából döntő fontosságú áthelyezéseket és átszervezéseket megvalósítani, és az egységes forma az adminisztratív költségeket is csökkenti. Az európai részvénytársaságok emellett hozzájárulnak az európai üzleti kultúra továbbításához is. A tagállamok eltérő gyakorlatára tekintettel kedvező, hogy a

rendeletben választható opcióként jelenik meg az egy- és kétszintű vállalatirányítási modell. Az előnyök mellett azonban hiányosságok is felfedezhetők a társaságra vonatkozó szabályok között. Véleményem szerint a legnagyobb problémát az alkalmazandó jog megállapítása jelenti, a tagállamok ellenállása miatt ugyanis a rendelet, az adott tagország nemzeti joga, és ritkább esetben a létesítő okirat rendelkezései érvényesülnek a működés különböző dimenziói esetén. A székhelyáthelyezés a tagállamok között az európai részvénytársaság esetén is nehézkes, sokkal rugalmasabb, és átláthatóbb szabályokra lenne szükség. A magas tőkekövetelmény miatt a társasági forma a kisvállalkozások számára elérhetetlen. Emellett a társaság tőkéjét euróban kell meghatározni, ez pedig a nem euróövezeti országok vállalatait kedvezőtlenül érintheti az alapítás során, ha az adott tagállam fizetőeszköze gyengül az euróval szemben.

Utolsóként jött létre szupranacionális formaként az európai szövetkezet, melyre vonatkozóan 2003-ban fogadták el az egységes szabályokat. A társasági forma célja, hogy elősegítse tagjai szükségleteinek kielégítését, és ezzel egy időben gazdasági tevékenységük fejlesztésére is sor kerüljön. Az európai szövetkezet szabályozásának erősségét abban látom, hogy lehetővé teszi a származékos alapítást, vagyis már meglévő szövetkezetek átalakulásával vagy összeolvadásával is létrehozható a társaság. A rendelkezésekről általános érvénnyel elmondható, hogy kellően rugalmas kereteket biztosítanak a működéshez, és megfelelően definiálják azt a rendszert, amelyben a társaság működhet. A tagállamok közötti székhelyáthelyezés problémáján túl a tőkeminimum euróban való meghatározását tartom kifogásolhatónak. Ugyanis ezzel a rendelkezéssel azokban az országokban, amelyek nem tagjai az euróövezetnek, az árfolyamok hosszú távú kedvezőtlen alakulása miatt az alapítási kedv is csökkenhet.

Az európai társasági jog jövőjéről 2012. február 20-án széleskörű egyeztetést kezdeményezett az Európai Bizottság. A kezdeményezés célja annak felmérése, hogy a meglévő szabályozási keret mennyire felel meg napjaink igényeinek. A határokon átnyúló kereskedelem bővülése és az elektronikus kereskedelem fejlődése sok lehetőséget tartogat, ugyanakkor kihívás elé állítja a meglévő jogi kereteket. A konzultáció kérdései az általános fejlődési irányok mellett konkrét kezdeményezésekre is kiterjednek. A hat nagy kérdéscsoportból egy kifejezetten az európai szintű társasági formákra vonatkozik. Így többek között a szupranacionális formák lehetséges előnyeire és hátrányaira terjednek ki a kérdések, valamint a meglévő társasági formák felülvizsgálatának szükségességét igyekeznek felmérni. A felmérés készítői arra is választ várnak, hogy milyen egyéb

eszközök, társasági formák jöhetnek szóba a már meglévők helyett. Emellett a tőkeszabályozásra és a társaságok határokon átívelő mobilitására vonatkozó kérdésekben is lehetnek a szupranacionális formák számára releváns javaslatok. A kérdőívek beküldésére 2012. május 14-ig volt lehetőség, feldolgozásuk napjainkban is zajlik. (Európai Bizottság 2012).

IRODALOMJEGYZÉK

- BALÁZS K. – KOVÁCS K. (2005): Az „európai uniós társasági jog” fejlődési tendenciái. *Európai Tükör*, 10. évf. 6. sz., 81-96.
- BLUTMAN L. (2010): *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest
- CZIGLER D. T. (2010): Az Európai Unió kollíziós társasági joga. *Állam- és Jogtudomány*, 51. évf. 4. sz., 383- 420.
- EIDENMÜLLER, H. – ENGERT, A. – HORNUF, L. (2009): Incorporating under European Law: The Societas Europaea as a Vehicle for Legal Arbitrage. *European Business Organization Law Review*, Vol 10. Issue 1, 1- 33.
- EIDENMÜLLER, H. – ENGERT, A. – HORNUF, L. (2010): How does the market react to the Societas Europaea? *European Business Organization Law Review*, Vol 11 Issue 1, 35- 50.
- EURÓPAI BIZOTTSÁG (2012): *Európai társasági jog: hogyan tovább?* Sajtóközlemény. http://ec.europa.eu/magyarország/press_room/press_releases/20120220_europai_tarsasagi_jog_hu.htm (letöltve: 2012-11-08.)
- EUROPA.EU (2012): *The history of the European Union*. http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_en.htm (letöltve: 2012-10-17.)
- ERNST & YOUNG (2009): *Study on the operation and the impacts of the Statute for a European Company*. http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/se/study_SE_9122009_en.pdf (letöltve: 2011-11-19.)
- FAZEKAS J. (2011): Az európai Unió jogforrási rendszere és jogalkotási eljárásai a Lisszaboni Szerződés után. *Miskolci Jogi Szemle*, 6. évf. különszám, 78-93.
- FÖLDI A. (1997): *Kereskedelmi jogi intézmények a római jogban*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- FÖLDI A. – HAMZA G. (2011): *A római jog története és intézményei*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- GÁRDOS I. – FÜREDI K. – MOSONYI R. – TOMORI E. – NAGY A. – SZABÓ D. (2004): *Az Európai Unió jogszabályok hatása a pénzügyi és tőkepiaci szabályok, a társasági jog, valamint a versenyjog terén*. Gárdos, Füredi, Mosonyi, Tomori Ügyvédi Iroda, Budapest
- HORVÁTHY B. (2003): Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához. *Jogtudományi Közlöny*, 58. évf. 1. sz., 33-45.
- INOTAI A. (2007): Javíthatja –e az európai részvénytársaság (Societas Europaea) Európa globális versenyképességét? *Európai Tükör*, 12. évf. 6. sz., 9-28.
- JOHNSTON, A. – SYRPIS, P. (2009): Regulatory competition in European company law after Cartesio. *European Law Review*, Vol 34 Issue 3, 378-405.

- KSH (2010): *A külföldi érdekeltségű vállalkozások tevékenysége a régiókban*.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/orsz/gyorkulfoldierdek.pdf> (letöltve: 2012-10-17.)
- KIRÁLY M. (1990): Az Európai Közösségek társasági jogának egységesítése – irányelvek útján. *Külgazdaság*, jogi melléklet. 44. évf. 7. sz., 97- 104.
- KIRÁLY M. (szerk)(2003): *Az Európai Közösség kereskedelmi joga*. KJK- KERSZÖV, Budapest.
- MARTONYI J. (1986): A társasági jog egységesítése az Európai Gazdasági Közösségben. *Jogtudományi Közlöny*, 41. évf., 10. sz., 485- 491.
- MCCAHERY, J.A. – VERMEULEN, E. P. M. (2005): Does the European Company prevent the „Delavare Effect”? *European Law Journal*, Vol 11, Issue 6, 785- 801.
- MISKOLCZI B. P. (szerk)(2003): *Európai társasági jog*. KJK- KERSZÖV, Budapest.
- NAGY P. (2010): *A gazdasági társaságok elsődleges letelepedési jogának gyakorlásának problémája, és az erre adható közösségi jogi megoldások*. PhD értekezés, Miskolc.
- NÓTÁRI T. (2011): A társasági jog kodifikációja az európai országokban. *Scientia Iuris Magyar –Román Jogtudományi Közlöny*, 1. évf., 1. sz., 18-42.
- NOCHTA T. (2007): *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs
- RÉTI M. (2007): Az európai szövetkezet (SCE) statútumáról szóló tanácsi rendeletben foglalt általános jellemvonásokról, figyelemmel a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvényre. *Európai Jog*, 7. évf., 1. sz., 33-42.
- RUSZOLY J. (2002): *Európa jogtörténete – Az „újabb magánjogtörténet” Közép- és Nyugat Európában*. Püski Kiadó Kft, Budapest
- SANDBERGER, G. (1997): A társaságokra irányadó jog az Európai Közösségben. A székhely és a bejegyzés elvének kritikai értékelése az Európai Közösség jogának tükrében. *Magyar Jog*, 44. évf., 9. sz., 550-558.
- SÁNDOR I. (2005): *A társasági jog története Nyugat- Európában*. KJK- KERSZÖV, Budapest
- SÁNDOR I. (2011): Változási tendenciák a társasági jogban a 21. század elején. *Gazdaság és Jog*, 19. évf. 1. sz., 11-18.
- SÁRKÖZY T. (2001): *A magyar társasági jog Európában – A társasági és konszernjog elméleti alapjai*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest
- SZANYI M. (2007): Az európai vállalat: működés és környezet. *Európai Tükör*, 12. évf. 7-8. sz., 59-75.
- SZIKSZAI T. (2007): A társasági jogi normák egységesítési törekvései az Európai Unióban. *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*, 4. évf. 2. sz., 55-71.

Jogforrások:

A Tanács 1435/2003/EK rendelete az európai szövetkezet statútumáról

A Tanács 2001/86/EK irányelve az európai részvénytársaság statútumának a munkavállalói részvétel tekintetében történő kiegészítéséről

A Tanács 2137/85/EGK rendelete az európai gazdasági egyesülésről

A Tanács 2157/2001/EK rendelete az európai részvénytársaságról

C-210/06 Cartesio Oktató és Szolgáltató Bt. EBHT 2008., I-09641.

C-402/96 European Information Technology Observatory Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung. EBHT 1997., I-07515.

C-436/03 Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa. EBHT 2006., I- 03733.

Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: A MAGYARORSZÁGON BEJEGYZETT EURÓPAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK
LEGFONTOSABB ADATAI⁵⁸

Magyarországon bejegyzett európai részvénytársaságok (2012)			
Név	Cím	Bejegyzés éve	Tevékenység
CER Cargo Holding SE Európai Részvénytársaság	1097 Budapest, Könyves Kálmán körút 16.	2011	Üzletvezetés
Graphisoft SE Zártkörűen működő Európai Részvénytársaság	1031 Budapest, Záhony utca 7.	2005	Szoftver szaktanácsadás; számítógép, periféria és szoftver kereskedelem
Graphisoft Park SE Ingatlanfejlesztő Európai Részvénytársaság	1031 Budapest, Záhony utca 7.	2006	Saját tulajdonú, ill. bérelt ingatlan bérbeadása, üzemeltetése
Medico- Uno Corporate Services SE Európai Részvénytársaság	2051 Biatorbágy, Viadukt utca 12.	2010	Összetett adminisztratív szolgáltatás; számviteli, könyvvizsgálói, adószakértői tevékenység; üzletviteli és egyéb vezetési tanácsadás
WAMSLER SE Háztartástechnikai Európai Részvénytársaság	3100 Salgótarján, Rákóczi út 53- 55.	2007	Nem villamos háztartási készülék gyártása, vasöntés, fűtési kazán és radiátor gyártása

⁵⁸ Az adatok forrása: Cégbíróság nyilvántartása, saját adatgyűjtés és szerkesztés. Az adatgyűjtés időpontja: 2012-10-29.

2. MELLÉKLET: A MAGYARORSZÁGON BEJEGYZETT EURÓPAI SZÖVETKEZETEK
LEGFONTOSABB ADATAI⁵⁹

Magyarországon bejegyzett európai szervezetek (2012)			
Név	Cím	Bejegyzés éve	Tevékenység
"Fantáziaország" Korlátolt Felelősségű Európai Szövetkezet	4274 Hosszúpályi, 0737/10 hrsz.	2009	Épületépítési projekt szervezése
HA- MI- ÖSSZEFOGUNK Korlátolt Felelősségű Európai Szövetkezet	9400 Sopron, Széchenyi tér 12.	2009	Egyéb közösségi, társadalmi tevékenység; PR, kommunikáció; Piac- és közvélemény kutatás
FEUVA Első Európai Jármű Üzemeltető Korlátolt Felelősségű Európai Szövetkezet	1083 Budapest, Szigetvári utca 6/A	2008	Egyéb kiegészítő üzleti szolgáltatás, gépgyártás
PANNON TUNNEL Korlátolt Felelősségű Európai Szövetkezet	1037 Budapest, Kunigunda útja 78	2011	Híd, alagút, lakóépület, autópálya, út, vasút építése

⁵⁹ Az adatok forrása: Cégbíróság nyilvántartása, saját adatgyűjtés és szerkesztés. Az adatgyűjtés időpontja: 2012-10-29.

3. MELLÉKLET: A MAGYARORSZÁGON BEJEGYZETT EURÓPAI GAZDASÁGI
EGYESÜLÉSEK LEGFONTOSABB ADATAI⁶⁰

Magyarországon bejegyzett európai gazdasági egyesülések (2012)			
Név	Cím	Bejegyzés éve	Tevékenység
ELMLE Európai Gazdasági Egyesülés	1051 Budapest, Vigadó utca 2.	2004	Oktatás, könyvkiadás
EQUINTER Európai Gazdasági Egyesülés	1088 Budapest, József körút 15.	2008	Összetett adminisztratív szolgáltatás, kiadói tevékenység
East Legal Team Európai Gazdasági Egyesülés	1165 Budapest, Farkasbaba utca 8.	2008	Szakmai érdekképviselés, folyóirat és időszaki kiadvány kiadása
EuMTA Európai Egészségturisztikai Szövetség Európai Gazdasági Egyesülés	1062 Budapest, Andrássy út 61.	2008	Egyéb közösségi, társadalmi tevékenység
Integrált Technológiai Rendszerek Európai Gazdasági Egyesülés	4030 Debrecen, Vágóhíd utca 3.	2009	Mérnöki és műszaki tevékenység

⁶⁰ Az adatok forrása: Cégbíróság nyilvántartása, saját adatgyűjtés és szerkesztés. Az adatgyűjtés időpontja: 2012-10-29.

4. MELLÉKLET: A SZUPRANACIONÁLIS TÁRSASÁGI FORMÁK MEGOSZLÁSA MEGYÉK SZERINT MAGYARORSZÁGON⁶¹

Szupranacionális társasági formák megoszlása megyék szerint (2012)				
Megye neve	Európai gazdasági egyesülés (db)	Európai szövetkezet (db)	Európai részvénytársaság (db)	Összesen (db)
Bács- Kiskun megye	0	0	0	0
Baranya megye	0	0	0	0
Békés megye	0	0	0	0
Borsod- Abaúj - Zemplén megye	0	0	0	0
Csongrád megye	0	0	0	0
Fejér megye	0	0	0	0
Győr- Moson - Sopron megye	0	1	0	1
Hajdú- Bihar megye	1	1	0	2
Heves megye	0	0	0	0
Jász- Nagykun- Szolnok megye	0	0	0	0
Komárom- Esztergom megye	0	0	0	0
Nógrád megye	0	0	1	1
Pest megye	4	2	4	10
Somogy megye	0	0	0	0
Szabolcs- Szatmár- Bereg megye	0	0	0	0
Tolna megye	0	0	0	0
Vas megye	0	0	0	0
Veszprém megye	0	0	0	0
Zala megye	0	0	0	0

⁶¹Az adatok forrása: Cégbíróság nyilvántartása, saját adatgyűjtés és szerkesztés. Az adatgyűjtés időpontja: 2012-10-29.

5. SZÁMÚ MELLÉKLET: A MAGYARORSZÁGON TALÁLHATÓ KÜLFÖLDI ÉRDEKELTSÉGŰ VÁLLALKOZÁSOK TŐKÉJÉNEK ALAKULÁSA A TULAJDONOSI ÖSSZETÉTEL SZERINT 2008-BAN⁶²

A külföldi érdekeltségű vállalkozások tőkéjének alakulása a tulajdonosi összetétel szerint 2008-ban						
Vállalkozás típusa	Saját tőke		Saját tőke összetevői			
	Összege (mrd Ft)	Aránya 2004-hez képest (2004=100%)	Külföldi		Belföldi	
			Összege (mrd Ft)	Aránya 2004-hez (2004=100%)	Összege (mrd Ft)	Aránya 2004-hez (2004=100%)
Kizárólag külföldi tulajdonú	9225	194,2	9225	194,2	—	—
Többségében külföldi tulajdonú	5577	105,9	4925	108,9	625	87,4
Többségében belföldi tulajdonú	2871	100,2	614	122,9	2257	95,4
Összes vállalkozás	17673	137,2	14764	151,1	2910	93,5

⁶² Az adatok forrása: KSH (2010), saját szerkesztés.